

Vuxenstuderandes ekonomiska och sociala villkor, del 3

Vuxenstuderande födda i utlandet –
Resultat och analys

Rapport från CSN

Innehåll

INNEHÅLL	1
1 INLEDNING	3
1.1 METOD OCH AVGRÄNSNING	3
<i>Populationer</i>	4
<i>Avgränsning</i>	4
1.2 BEGREPP	4
<i>Generella begrepp</i>	4
<i>Studerande födda i utlandet och utländska medborgare</i>	6
2 RESULTAT OCH ANALYS	9
2.1 DE STUDERANDE	9
<i>Utbildningsbakgrund och vuxenstudier</i>	10
2.2 STUDIESTÖDSPRÖVNINGEN	13
<i>Grundläggande rätt till svenskt studiestöd för utländska medborgare</i>	14
<i>Studiestödsbeslut</i>	14
<i>Överklaganden</i>	16
<i>Återkrav</i>	17
<i>Kronofogde- och inkassoärenden</i>	18
2.3 STUDIEFINANSIERING	19
<i>Andel med studiestöd</i>	19
<i>Studietakt och utbildningsnivå</i>	20
<i>Studiemedel och rekryteringsbidrag</i>	20
<i>Lånebenägenhet</i>	21
<i>Det högre bidraget</i>	22
<i>Studielängd och tid med studiestöd</i>	22
2.4 STUDIEEKONOMISK SITUATION	23
<i>Hur upplever de utlandsfödda sin ekonomiska situation?</i>	23
<i>Arbete parallellt med studierna</i>	27
2.5 STUDIESOCIAL SITUATION	27
<i>Studieresultat och veckogränser</i>	27
<i>Upplevelse av studieframgång</i>	28
<i>Möjlighet att kombinera studier och privatliv</i>	29
<i>Välmående</i>	30
<i>Negativt särbehandlad</i>	32
KÄLLFÖRTECKNING	33
BILAGA	33

Denna rapport är korrigerad 2009-10-16. Korrigeringen berör text på sidan 17 och är markerad med en fotnot på sidan.

1 Inledning

Detta är den tredje av fyra delrapporter som ingår i utredningen *Vuxenstuderandes ekonomiska och sociala villkor* som har genomförts av CSN. Syftet med utredningen som helhet är att beskriva vuxenstuderande som grupp och att öka kunskapen om deras studieekonomiska och studiesociala situation. Den avser att beskriva vilka faktorer samt vilka samband mellan olika faktorer som påverkar de vuxenstuderandes livssituation. Utredningens frågeställningar är:

- Hur ser den vuxenstuderandes studiesociala och studieekonomiska situation ut?
- Finns det skillnader mellan olika undergrupper vuxenstuderande när det gäller studiesocial och studieekonomisk situation?
- Finns det skillnader mellan vuxenstuderande och studerande i högre utbildning när det gäller studiesocial och studieekonomisk situation?

I denna delrapport presenteras resultatet från den del av undersökningen som behandlar den studieekonomiska och studiesociala situationen för vuxenstuderande som är födda i utlandet. De studerandes situation jämförs med situationen för utlandsfödda som studerar på eftergymnasial nivå och med situationen för vuxenstuderande som är födda i Sverige. Redovisningen innefattar även jämförelser mellan vuxenstuderande som studerar med respektive utan studiemedel.

Utredningens övriga delrapporter är:

- *Vuxenstuderandes ekonomiska och sociala villkor, del 1 – Sammanställning av resultat och analys.*
- *Vuxenstuderande ekonomiska och sociala villkor, del 2, Vuxenstuderande – Resultat och analys.*
- *Vuxenstuderande ekonomiska och sociala villkor, del 4, Vuxenstuderande med barn – Resultat och analys.*

Del 1 innehåller avsnitten metod, bakgrund, utredningens teoretiska referensram och tidigare forskning inom området vuxenstudier. I del 1 finns också en sammanställning av utredningens tre delresultat med analys samt slutsatser och diskussion. Delrapport 2 och delrapport 4 innehåller utredningens resultat avseende vuxenstuderande generellt respektive vuxenstuderande som har barn.

1.1 Metod och avgränsning

Utredningen bygger huvudsakligen på uppgifter från CSN:s administrativa register samt från en enkätundersökning¹ av de studerandes ekonomiska och sociala situation som CSN genomförde under höstterminen 2007. De statistikuppgifter som hämtats från CSN:s administrativa register har tagits fram via så kallad Data-warehouse-teknik och via specialbeställda sql-utsökningar ur CSN:s statistikdatabas. I denna rapport ingår en longitudinell registerstudie där studiestödsuppgifter för ett antal individer studerats över en femårsperiod, åren 2003–2007.

I en longitudinell studie mäts individen mer än en gång. En grupp av individer studeras och följs under tid för att se hur det som mäts utvecklas. Ofta följs flera olika grupper för att se om det blir skillnader i olika grupper av individer. I denna studie har två grupper som ansökte om studiestöd för första gången 2003 studerats:

1. Studerande som var utländska medborgare och beviljades grundläggande rätt till svenskt studiestöd första gången de ansökte om studiestöd.
2. Studerande som var svenska medborgare när de första gången ansökte om studiestöd.

¹ Centrala studiestödsnämnden (2008), *CSN:s enkätundersökning av de studerandes ekonomiska och sociala situation.*

Populationer

Här följer en beskrivning av de populationer som studeras i denna delrapport.

Vuxenstuderande födda i utlandet och utländska medborgare

Registerdata

När uppgifterna hämtas från CSN:s administrativa register utgörs populationen födda i utlandet av studerande som fått beslut om grundläggande rätt till svenskt studiestöd som utländska medborgare. Uppgifterna är hämtade från handläggningssystemet för prövningen av den grundläggande rätten till svenskt studiestöd. Där avser uppgiften om medborgarskap det medborgarskap personen hade när beslutet om grundläggande rätt till svenskt studiestöd togs.

I tabellerna 3.23 och 3.24, som berör prövningen av studieresultat och regeln om längsta tid med studiemedel, är uppgifterna hämtade från en annan del av det studiestödsadministrativa systemet där uppgift om tidigare medborgarskap inte sparas. Populationen utgörs i dessa tabeller av studerande som har studerat med studiemedel eller rekryteringsbidrag och som hade utländskt medborgarskap när utsökningen av data till studien gjordes. Det är alltså studerande som fortfarande var utländska medborgare i maj 2009 som avses i dessa två tabeller.

Longitudinella registerdata

Urvalsgruppen födda i utlandet i den longitudinella studien består av alla personer som ansökte om studiemedel eller rekryteringsbidrag för första gången år 2003 och då beviljades grundläggande rätt till svenskt studiestöd. De hade inte tidigare fått beslut om grundläggande rätt till svenskt studiestöd. Dessa personer var alltså registrerade som utländska medborgare hos Skatteverket vid ansökningstillfället. Det kan antas att flertalet i denna grupp var relativt nyanlända till Sverige. Hösten 2008 hade 80 procent av dem som fortfarande bedrev studier med studiemedel blivit svenska medborgare.

Referensgruppen födda i Sverige i den longitudinella studien består av alla personer som ansökte om studiemedel eller rekryteringsbidrag för första gången år 2003 och då var svenska medborgare. I denna grupp kan det ingå personer födda i utlandet eller personer med utländsk bakgrund som blivit svenska medborgare innan de ansökte om studiestödet.

Enkätdata

Populationen födda i utlandet består av alla respondenter som studerade på grundskole- eller gymnasienivå under vår- och höstterminen 2007 och som svarade ja på frågan om de hade invandrat till Sverige.

Avgränsning

Studerande som studerar utomlands ingår inte i denna undersökning.

1.2 Begrepp

I detta avsnitt förklaras några viktiga uttryck och begrepp som förekommer i studien.

Generella begrepp

Vuxenstuderande

Med begreppet vuxenstuderande avses i denna rapport studerande som är 20 år eller äldre och studerar i Sverige på grundskole- eller gymnasienivå på utbildningar som är studiemedelsberättigande inom skolformerna kommunal vuxenutbildning, folkhögskola, gymnasieskola eller kompletterande utbildningar.

Fribelopp vid studier med studiemedel

Fribeloppet är gränsen för hur hög inkomst en studerande får ha utan att studiemedlen minskas. Fribeloppet, som är relaterat till prisbasbeloppet, varierar med hänsyn till hur många veckor och för vilken studietakt den studerande har studiemedel under ett kalenderhalvår. Om inkomsten är högre än fribeloppet minskas studiemedlen med 50 procent av den del av inkomsten som överstiger fribeloppet. Bidragsdelen och lånedelen minskas proportionellt och reduktionsbeloppet fördelas på de veckor som studiemedlen har beviljats för under kalenderhalvåret. Under inkomståret 2006, för vilket inkomsterna kontrollerades under 2008, var fribeloppet 39 700 kronor per kalenderhalvår vid 20 veckors studier på heltid. Rätten till studiestöd upphör om beloppet efter minskningen motsvarar eller blir lägre än 0,25 procent av prisbasbeloppet per vecka (99 kronor per vecka 2006)².

Högre bidraget

Studiemedel med det högre bidraget kan en studerande få från och med det år han eller hon fyller 25 år. Anslaget för det högre bidraget är begränsat och CSN beviljar bidraget i den ordning ansökningarna kommer in och så länge anslagna medel räcker. Om pengarna tar slut beviljas den studerande studiemedel med det generella bidraget i stället. I reglerna för det högre bidraget spelar personens tidigare utbildning roll. Studerande som saknar fullständig svensk eller utländsk grundskoleutbildning eller motsvarande samt studerande som inte har fullföljt ett nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan, eller saknar motsvarande svensk eller utländsk utbildning kan få det högre bidraget.

Studerande som har grundskoleutbildning och repeterar ämnen på grundskolenivå kan också beviljas det högre bidraget.

I bedömningen av den tidigare utbildningen gäller samma regler som för fastställandet av rätt till antalet studieveckor per studienivå. Det högre bidraget gäller bara för dem som har rätt till studiemedel.

Prövning av studieresultat

Prövningen av studieresultat har flera syften, bland annat att uppmuntra välplanerade och effektiva studier och att förhindra missbruk av studiestödet. Huvudprincipen är att CSN prövar studieresultatet från tidigare studier vid varje ny ansökan om studiemedel. Vid utbildningar på grundskole- och gymnasienivå gäller att studiemedel endast får beviljas för fortsatta studier om de tidigare studierna har bedrivits i normal takt. Vad som är normal takt varierar mellan olika skolformer. För studerande på eftergymnasial nivå gäller att studiemedel endast får beviljas för fortsatta studier om det är sannolikt att studierna kommer att slutföras i normal tid. För studerande på komvux och i högskoleutbildning finns poänggränser som de studerande behöver uppnå.

CSN kan ta hänsyn till personliga förhållanden som har påverkat studieresultatet. Om prognosen är tveksam kan den studerande få delvis bifall på sin ansökan vilket innebär att han eller hon beviljas studiemedel för en kortare tid än vad ansökan avser. Studerande som inte har haft tillräckliga studieresultat och därför fått avslag på sin ansökan eller avstått från att ansöka om studiemedel kan beviljas stöd från och med veckan efter det att han eller hon har uppnått resultatkravet. Detta kallar CSN *återkvalificering*.

Tillägglån

Studerande som är 25 år eller äldre kan få ett tillägglån på 1 692 kronor³ per månad (fyra veckor). För att få tillägglånet måste den studerande ha studiemedel, både bidrag och lån, de veckor han eller hon söker tillägglån för. Studierna måste bedrivas på heltid i Sverige och den

² Centrala studiestödsnämnden, *Studiemedel – Regler och praxis 2006/07*, s.51f.

³ Beloppet är knutet till prisbasbeloppet enligt lagen för allmän försäkring och avser här beloppet för 2009.

studerande ska ha haft en inkomst av tjänst eller näringsverksamhet som uppgick till minst 415 procent av prisbasbeloppet det kalenderår⁴ som ligger närmast före studiestarten. Tilläggslånet kan som längst beviljas för 120 veckor. Studerande som inte har rätt till studiemedel på grund av för hög inkomst eller på grund av reglerna om ålder har inte heller rätt till tilläggslån.⁵

Återkrav

Det finns flera orsaker till att studiestöd ibland betalas ut felaktigt eller med för högt belopp och därför måste krävas tillbaka. Några orsaker är studieavbrott, ändrad inkomst och ändrad studieomfattning. För att det ska bli aktuellt med ett återkrav fordras att den studerande har orsakat den felaktiga utbetalningen, exempelvis genom att ha lämnat oriktiga uppgifter eller inte fullgjort sin anmälningsskyldighet.

Återkrav på grund av för hög inkomst

Studiemedlen är behovsprövade och rätten till studiestöd prövas halvårsvis. Detta medför att inkomster som under ett kalenderhalvår överstiger ett visst belopp, fribeloppet, minskar de studiemedel en studerande har rätt till. CSN kontrollerar i efterhand de uppgifter om inkomst som den studerande har lämnat mot Skatteverkets taxeringsuppgifter för det aktuella året. Under 2008 hanterade CSN ärenden för inkomståret 2006 och för närvarande (2009), pågår hanteringen av ärenden som avser studie- och inkomståret 2007.

Om de inkomstuppgifter som hämtas från Skatteverket är högre än de som den studerande har meddelat CSN, görs en utredning om ett eventuellt återkrav. De personer som fastnar vid inkomstkontrollen får möjlighet att i en komplettering redovisa hur årsinkomsten var fördelad över de två kalenderhalvåren innan beslutet fattas. Om den studerande inte besvarar kompletteringen avgörs ärendet ändå utifrån en schablonmässig fördelning av årsinkomsten som CSN föreslår. Belopp som den studerande har fått i tilläggsbidrag, merkostnads lån och tilläggs lån krävs tillbaka endast om inkomsten har varit så hög att han eller hon inte hade rätt att få något studiemedel alls.

Om det blir aktuellt med återkrav av för mycket utbetalt studiestöd, tar CSN ut en ränta på det återkrävda beloppet. Räntan beräknas från det datum utbetalningen ägde rum. Den överstiger statens utlåningsränta med två procent och var 5,94 procent 2009. Räntan är avdragsgill i deklarationen. Ett återkrav innebär att den studerande genast ska betala tillbaka de lån eller bidrag som har betalats ut felaktigt. Om det är uppenbart att inte hela skulden kan betalas omgående kan CSN godta att delbetalningar får göras. Huvudregeln är då att hela skulden ska vara betald inom tolv månader.⁶

Studerande födda i utlandet och utländska medborgare

Födda i utlandet, utländsk bakgrund och utländska medborgare

I de material vi haft tillgång till har vi haft olika urvalsmöjligheter för gruppen födda i utlandet, personer med utländsk bakgrund och utländska medborgare. Födda i utlandet benämns ibland olika; utrikes födda, födda utomlands eller utlandsfödda. I denna rapport används huvudsakligen begreppet ”födda i utlandet” och ”utlandsfödda”.

I material från SCB och Skolverket används både födda i utlandet och personer med utländsk bakgrund. Definitionen av ”utländsk bakgrund” är personer som är utrikes födda eller inrikes födda med två utrikes födda föräldrar.

⁴ Före den 1 juli 2008 var det inkomsten de tolv månaderna före studiestarten som räknades.

⁵ Centrala studiestödsnämnden, *Studiemedel – Regler och praxis 2008/09*, s.47; *Studiemedel – Regler och praxis 2007/2008*, s.48.

⁶ Centrala studiestödsnämnden, *Återbetalning – Regler och praxis 2008*, s.53 f.

I data från CSN:s administrativa register lagras uppgifter om det medborgarskap som finns registrerat hos Skatteverket. Bristerna med att bara ha uppgift om medborgarskap är att en person som har utländskt medborgarskap kan vara född i Sverige och en person som är svensk medborgare kan vara född och uppvuxen i annat land. CSN saknar alltså uppgifter om födda i utlandet och födda i Sverige.

I CSN:s enkätundersökning av de studerandes ekonomiska och sociala situation fanns frågor om respondenten själv hade invandrat till Sverige, hur många år han eller hon varit bosatt i landet och om respondentens föräldrar hade invandrat till Sverige. Bortsett från möjligheten att en person kan vara född i Sverige, ha utvandrat och sedan invandrat, kan de som svarat att de invandrat till Sverige likställas med födda i utlandet.

Grundläggande rätt till svenskt studiestöd

Den som är utländsk medborgare måste ha grundläggande rätt till svenskt studiestöd för att kunna få studiemedel, studiehjälp eller något annat studiestöd. En svensk medborgare har, i och med medborgarskapet, alltid grundläggande rätt till svenskt studiestöd. En utländsk medborgare däremot måste uppfylla vissa villkor för få denna grundläggande rätt. I huvudsak måste utländska medborgare uppfylla något av följande villkor:

- Ha permanent uppehållstillstånd i Sverige eller ha uppehållstillstånd som flykting, alternativt vara skyddsbehövande eller vara under synnerligen ömmande omständigheter.
- För dem som inte har kravet att ha uppehållstillstånd i Sverige⁷ krävs att de har bott och arbetat i Sverige i två år, eller att de sammanbott i Sverige i två år med någon som själv har rätt till svenskt studiestöd, eller att de som barn följt med sina föräldrar till Sverige och att föräldrarna arbetar i Sverige.

Utöver detta finns EG-rättens regler som ger rätt till studiestöd. 6 procent av de utländska medborgarna som får rätt till studiestöd årligen beviljas rätt till svenskt studiestöd enligt EG-rätten. Om en utländsk medborgare uppfyller någon av ovanstående regler och får grundläggande rätt till svenskt studiestöd har personen kvar den rätten så länge han eller hon är bosatt i Sverige, med undantag för EG-rätten där en ny prövning sker vid varje ansökanstillfälle.

⁷ EU-medborgare, medborgare i land som omfattas av EES-avtalet samt Schweiz och anhöriga till dessa.

2 Resultat och analys

2.1 De studerande

Inom den kommunala vuxenutbildningen läsåret 2007/08 var cirka 40 procent av de studerande födda i utlandet. Två tredjedelar av dem som studerade vid komvux under läsåret var kvinnor. Det var ingen nämnvärd skillnad mellan dem som var födda i utlandet och dem som var födda i Sverige i det avseendet.⁸

Statistik från Skolverket visar att åldersfördelningen inom de olika grupperna födda i utlandet och födda i Sverige som deltar i den kommunala vuxenutbildningen skiljer sig.

Tabell 3.1 Åldersfördelning i procent i den kommunala vuxenutbildningen, födda i Sverige och födda i utlandet , läsåret 2007/08⁹

	-19 år	20-24 år	25-29 år	30-34 år	35-44 år	45-54 år	55-år	Totalt
Födda i utlandet	0,5	18,2	19,1	18,8	28,1	12,2	3,1	100,0
Födda i Sverige	1,0	40,7	17,4	9,3	16,2	9,5	5,8	100,0

De studerande inom den kommunala vuxenutbildningen som är födda i Sverige är generellt sett yngre än de som är födda i utlandet. Medelåldern i gruppen födda i Sverige var 31 år och medianåldern 26 år. Motsvarande ålder för födda i utlandet var 34 respektive 33 år. Skillnaden beror på att en relativt hög andel ungdomar födda i Sverige kompletterar sina avslutade eller avbrutna gymnasiestudier på komvux, medan de som är födda i utlandet och läser vid komvux ofta har kommit till landet i vuxen ålder.

Tabell 3.2 Åldersfördelning i procent i den kommunala vuxenutbildningen per studienivå, läsåret 2007/08¹⁰

	-19 år	20-24 år	25-29 år	30-34 år	35-44 år	45-54 år	55-år	Totalt
Grundskolenivå	0,9	13,7	18,8	19,4	29,2	13,1	5,0	100,0
Gymnasienivå	0,8	35,9	18,0	11,7	18,9	10,0	4,7	100,0

Detta medför att studerande på gymnasienivå också är betydligt yngre än dem som studerar på grundskolenivå eftersom utlandsfödda ofta börjar med att komplettera sin utländska utbildning med studier på grundskolenivå.

Tabell 3.3 Studerande i den longitudinella studien fördelade i procent på ålder, svenskt och utländskt medborgarskap samt utbildningens nivå vid studiestarten 2003

	-19 år	20-24 år	25-29 år	30-34 år	35-44 år	45-54 år	Totalt
Utländska medborgare	0,5	13,5	25,2	23,3	29,0	8,6	100,0
Vuxenstuderande	0,1	12,1	22,6	24,1	31,8	9,3	100,0
Grundskolenivå	0,0	10,2	22,7	25,8	31,5	9,8	100,0
Gymnasienivå	0,1	12,1	22,6	24,1	31,8	9,3	100,0
Eftergymnasial nivå	1,1	21,1	33,0	19,2	20,9	4,7	100,0
Svenska medborgare	13,8	61,5	8,2	5,6	8,5	2,3	100,0
Vuxenstuderande	1,1	60,6	11,0	8,8	14,2	4,2	100,0
Grundskolenivå	0,0	25,7	14,2	17,6	32,3	10,2	100,0
Gymnasienivå	1,3	65,1	10,3	7,6	11,9	3,7	100,0
Eftergymnasial nivå	26,5	62,3	5,4	2,4	2,8	0,5	100,0

⁸ *Komvux - Elever och kursdeltagare, Tabell 3 A: Elever läsåren 2003/04-2007/08*, Skolverket, <http://www.skolverket.se/sb/d/1642>

⁹ *Komvux - Elever och kursdeltagare - Riksnivå, Tabell 6: Elevernas ålder läsåren 2003/04-2007/08*, Skolverket, <http://www.skolverket.se/sb/d/1642>

¹⁰ Ibid.

I den longitudinella delen av denna studie skiljer sig åldersfördelning 2003 något från åldersfördelningen i den kommunala vuxenutbildningen läsåret 2007/08. I det longitudinella datamaterialet rör det sig om studerande som ansökte om studiestöd för första gången 2003 och om medborgarskap, inte födelse-land vilket kan orsaka skillnaderna.

Utbildningsbakgrund och vuxenstudier

Statistik från SCB över befolkningens utbildning visar att det är mycket små skillnader i utbildningsbakgrund bland dem som är födda utomlands och dem som är födda inom riket.

Tabell 3.4 Befolkningen 16–74 år fördelad i procent efter inrikes/utrikes född och utbildningsnivå 2007¹¹

	För-gymnasial utbildning	Gymnasie- utbildning högst 2 år	Gymnasie- utbildning 3 år	Efter-gymnasial utbildning <2 år	Efter-gymnasial utbildning 2 år	Efter-gymnasial utbildning ≥3 år	Forskar- utbildning	Uppgift saknas
Födda i utlandet	25,0	20,0	16,0	5,0	7,0	17,0	1,4	9,0
Födda i Sverige	23,0	25,0	21,0	6,0	7,0	17,0	0,8	1,0

Av tabell 3.4 framgår att av de utlandsfödda har 30 procent någon form av eftergymnasial utbildningsbakgrund, 36 procent har gymnasieutbildning, tre år eller kortare, och 25 procent har förgymnasial utbildning som högsta utbildningsnivå. Bland dem som är födda i Sverige har 31 procent någon form av eftergymnasial utbildning, 46 procent gymnasieutbildning upp till tre år och 23 procent har förgymnasial utbildning som högsta utbildning. Uppgift om utbildningsnivå saknas för en högre andel av de utlandsfödda.

Tabell 3.5 Elever vid den kommunala vuxenutbildningen fördelade i procent på utbildningsbakgrund, födda i utlandet och födda i Sverige, läsåret 2007/08¹²

	Folk-skola	Grund-skola	Gymnasie-skola högst 2 år	Gymnasie-skola längre än 2 år	Högskole- utbildning	Uppgift saknas	Totalt
Födda i utlandet	10,2	10,4	18,9	21,3	32,8	6,5	100,0
Födda i Sverige	0,9	15,4	23,5	48,2	11,3	0,7	100,0

Statistik från Skolverket över utbildningsbakgrund och födelse-land bland de studerande vid komvux visar på betydligt större skillnader mellan de två grupperna. Av de utlandsfödda som studerade vid den kommunala vuxenutbildningen läsåret 2007/08 hade en tredjedel högskoleutbildning som utbildningsbakgrund. Av de studerande födda i Sverige hade endast 11 procent högskoleutbildning.

Tabell 3.6 Elever vid den kommunala vuxenutbildningen fördelade i procent på utbildningsbakgrund och utbildningsnivå läsåret 2007/08¹³

Nivå vid komvux	Utbildningsbakgrund						Totalt
	Folk-skola	Grund-skola	Gymnasieskola högst 2 år	Gymnasieskola längre än 2 år	Högskole- utbildning	Uppgift saknas	
Grundskolenivå	16,0	14,3	16,4	12,7	31,1	9,5	100,0
Gymnasienivå	2,0	13,3	22,8	42,9	17,4	1,6	100,0

När de studerande fördelas på nuvarande utbildningsnivå vid komvux, i Skolverkets statistik, framkommer att 31 procent av dem som studerade på grundskolenivå läsåret 2007/08 hade en högskoleutbildning sedan tidigare. Det visar på att många av de utlandsfödda högskoleutbildade

¹¹ *Utbildningsstatistisk årsbok 2009 Tabeller, Tabell 1.3 Befolkningen 16–74 år 2007. Fördelad efter kön, ålder, inrikes/ utrikes född och utbildningsnivå*, Statistiska centralbyrån, www.scb.se.

¹² *Komvux – Elever och kursdeltagare – Riksnivå, Tabell 7: Elevernas utbildningsbakgrund läsåren 2003/04–2007/08*, Skolverket, <http://www.skolverket.se/sb/d/1642>

¹³ *Komvux – Elever och kursdeltagare – Riksnivå, Tabell 7: Elevernas utbildningsbakgrund läsåren 2003/04–2007/08*, Skolverket, <http://www.skolverket.se/sb/d/1642>

i befolkningen har en högskoleutbildning från sitt tidigare hemland. Diagram 1.6 över antalet invandrare fördelade på utbildningsbakgrund, i del 1 av denna rapport¹⁴, visar också på att antalet personer som har eftergymnasial utbildningsbakgrund är högt bland dem som invandrar till Sverige.

Jämfört med de utlandsfödda i befolkningen i stort har de utlandsfödda vid kommunala vuxenutbildningen högre utbildningsbakgrund, medan de som är födda i Sverige och studerar vid kommunala vuxenutbildningen har lägre utbildningsbakgrund än motsvarande grupp i befolkningen i stort.

Utbildningsnivå och studier

Läsåret 2007/08 studerade 41 procent av de utlandsfödda studerande vid den kommunala vuxenutbildningen på grundskolenivå, medan motsvarande andel för födda i Sverige var 4 procent. Hela 87 procent av dem som studerade på grundskolenivå var födda i utlandet och gruppen utgör 40 procent av alla studerande vid den kommunala vuxenutbildningen.¹⁵

Av de närmare 77 000 deltagarna på grundskolenivå vid den kommunala vuxenutbildningen under läsåret 2007/08 läste drygt 24 000 kursen svenska som andraspråk, det vill säga i stort sett var tredje studerande. Av de nästan 28 000 utlandsfödda som läste på grundskolenivå det läsåret studerade alltså de flesta svenska som andraspråk, förutsatt att få av de studerande födda i Sverige läste den kursen.¹⁶ Svenska som andraspråk var då i särklass ”populärast” vid den kommunala vuxenutbildningen på grundskolenivå och därefter kom kursen engelska som hade 21 procent av kursdeltagarna, orienteringskurs med 18 procent och matematik med 15 procent. På gymnasial nivå var spridningen mellan kurserna jämnare – orienteringskurs var kursen med flest deltagare med 4 procent av alla studerande på den utbildningsnivån.¹⁷

¹⁴ CSN (2009), *Vuxenstuderandes ekonomiska och sociala villkor, del 1 – Sammanställning av resultat och analys*.

¹⁵ *Kommux - Elever och kursdeltagare, Tabell 3 A: Elever läsåren 2003/04–2007/08*, Skolverket, <http://www.skolverket.se/sb/d/1642>

¹⁶ Det höga antalet kursdeltagare beror på att i Skolverkets statistik räknas en person som flera kursdeltagare om han eller hon deltar i mer än en kurs under läsåret.

¹⁷ *Kommux – Elever och kursdeltagare – Riksnivå, Tabell 5, Kurser med flest deltagare per utbildningsnivå läsåret 2007/08*, Skolverket, <http://www.skolverket.se/sb/d/1642/a/14615>

Tabell 3.7 Modersmål för elever som deltog i svenska för invandrare (sfi) under läsåret 2006/07, antal och procent

Samtliga	65 222	100,0
därav:		
Arabiska	13 594	20,8
Thailändska	3 774	5,8
Somaliska	3 631	5,6
Polska	3 321	5,1
Spanska	3 318	5,1
Kurdiska/Nordkurdiska	3 005	4,6
Bosniska/Kroatiska/Serbiska	2 871	4,4
Ryska	2 447	3,8
Engelska	2 395	3,7
Persiska	2 266	3,5
Turkiska	1 976	3,0
Albanska	1 836	2,8
Sydkurdiska (Sorani)	1 753	2,7
Tigrinska (Tigrinja)	1 158	1,8
Kinesiska	1 073	1,6
Tyska	955	1,5
Vietnamesiska	798	1,2
Dari	788	1,2
Assyriska	781	1,2
Franska	750	1,1
Övriga	12 732	19,5

En ökad förståelse för varför behovet av svenska som andraspråk är så stort ges vid en studie av vilka modersmål elever vid kurserna svenska för invandrare (sfi) har. En övervägande del av de som studerar svenska som andraspråk vid vuxenutbildningen har först läst sfi. Fördelningen av modersmål vid sfi borde därför kunna avspeglas bland de studerande av svenska som andraspråk också. De som har ett modersmål som tillhör de germanska språken¹⁸ (exempelvis svenska, tyska och engelska) har naturligtvis bättre förutsättningar att snabbt lära sig svenska än de med modersmål som tillhör en språkgrupp, vilken språkligt ligger långt från svenskan. Det vanligaste modersmålet för studerande på sfi under läsåret 2006/07 var arabiska, vilket ligger långt från svenskan, och de germanska språken är i låg grad representerade.¹⁹ Detta understryker att många av de som invandrar till Sverige och ska studera vid vuxenutbildningen har ett stort behov att studera svenska.

Av de som hade utländskt medborgarskap och hade studiemedel under hösten 2008 studerade 34 procent på grundskolenivå, 46 procent på gymnasienivå och 20 procent på eftergymnasial nivå. Motsvarande fördelning för de med svenskt medborgarskap var 3 procent på grundskolenivå, 23 procent på gymnasial nivå och 74 procent på eftergymnasial nivå. Det är alltså en omvänd fördelning för utländska och svenska medborgare sett till vuxenstudier och studerande på eftergymnasial nivå.

Skillnaden mellan Skolverkets och CSN:s siffror (41 procent utlandsfödda på grundskolenivå mot CSN:s 34 procent utländska medborgare) kan förklaras med att CSN inte har tillgång till uppgiften utlandsfödd utan baserar siffrorna på uppgiften om medborgarskap, och dessutom det medborgarskap personerna har när statistiken tas fram, inte det de hade under studierna.

¹⁸ De germanska språken är en underfamilj i språkfamiljen ”indoeuropeiska språk”, medan t.ex. arabiska tillhör språkfamiljen ”afroasiatiska språk” och underfamiljen ”semitiska språk”.

¹⁹ *Utbildningsstatistik årsbok 2009, Tabeller, Tabell 12.3 Utbildningsbakgrund och elevtimmar under läsåret 2006/07 för elever som deltar i sfi, fördelade efter modersmål*, Statistiska centralbyrån, <http://www.scb.se>

Tabell 3.8 Andel utländska och svenska medborgare fördelade i procent på utbildningsnivå¹ och studieår

	Utländska medborgare					Svenska medborgare				
	2003	2004	2005	2006	2007	2003	2004	2005	2006	2007
Vuxenstudier	87,5	84,7	76,5	68,0	58,9	50,0	43,6	21,6	13,2	9,7
Grundskolenivå	52,9	42,5	33,3	26,4	21,9	6,6	4,7	2,6	1,6	1,2
Gymnasienivå	35,8	43,5	45,3	44,1	40,8	43,8	37,5	19,4	12,1	9,0
Eftergymnasial nivå	11,3	14,0	21,4	29,5	37,3	49,6	57,8	78,1	86,3	89,8
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antal	7 366	6 209	4 103	3 008	2 229	81 724	67 854	51 628	43 915	34 957

¹ Fördelningen per utbildningsnivå redovisar även personer som läser på andra nivåer samtidigt.

Den longitudinella studien visar att drygt hälften av de utländska medborgarna började studera på grundskolenivå och 11 procent på eftergymnasial nivå. I gruppen svenska medborgare började endast 7 procent på grundskolenivå och 50 procent på eftergymnasial nivå. Av de som fortfarande var i studier och hade studiemedel 2007 läste 37 procent av de utländska på eftergymnasial nivå och hela 90 procent av de svenska medborgarna. Anmärkningsvärt är att 22 procent av de utländska medborgarna 2007, det vill säga under det femte studieåret, fortfarande läste på grundskolenivå. Förklaringen till hur detta är möjligt, med hänsyn till begränsningen av studietid per studienivå, är förekomsten av deltidstudier, studieperioder utan studiestöd och studieuppehåll.

Hela 87 procent av de utländska medborgarna började alltså studera inom vuxenutbildningen. Av de 30 procent av hela gruppen utländska medborgare som fortfarande studerade med studiestöd det femte studieåret läste 37 procent på eftergymnasial nivå. I gruppen svenska medborgare var 43 procent fortfarande i studier med studiestöd det femte studieåret och där läste hela 90 procent på eftergymnasial nivå. Vad studien verkar visa är att få utländska medborgare börjar studera på eftergymnasial nivå och få av dem som börjar på annan nivå fortsätter med eftergymnasiala studier.

En jämförelse på generell nivå mellan de utländska och svenska medborgare som påbörjade studier på gymnasienivå 2003 visar att andelen som gick vidare till eftergymnasiala studier var betydligt högre bland de svenska medborgarna.²⁰ Åldersfördelningen i de två grupperna var dock mycket ojämn. Andelen äldre studerande var mycket högre bland de utländska medborgarna, och det var främst yngre studerande som övergick till eftergymnasiala studier i båda grupperna. När hänsyn tas till den ojämna åldersstrukturen minskar skillnaderna. Det visar sig då att under år 2004 var andelen som övergick till eftergymnasiala studier nästan 2 procentenheter högre bland de utländska medborgarna. Därefter ökade andelen som studerade på eftergymnasial nivå för varje år i båda grupperna men från och med 2005 var andelen som studerade på eftergymnasial nivå cirka 3 procentenheter lägre bland de utländska medborgarna än bland de svenska.

Resultatet visar att inte ens var femte grundskolestuderande vid vuxenutbildningen är född i Sverige och att få utländska medborgare med studiestöd studerar på eftergymnasial nivå. Det är även viktigt att ha skillnaden i andel per studienivå mellan utländska medborgare eller födda i utlandet och svenska medborgare eller födda i Sverige klart för sig i andra studier av studiestöd. Vad som i första anblicken ser ut som en stor skillnad mellan utländska och svenska medborgare, kanske egentligen har att göra med skillnaden mellan vuxenstudier och eftergymnasiala studier.

2.2 Studiestödsprövningen

En utländsk medborgare som ansöker om studiemedel får sin ansökan prövad i två steg första gången han eller hon ansöker. Den första prövningen gäller den grundläggande rätten till

²⁰ Se bilaga 1 tabell 3.8a.

svenskt studiestöd som utländsk medborgare²¹, där CSN i princip prövar om en sökande kan jämföras med en svensk medborgare när det gäller rätten till studiestöd. Den andra delen är prövningen av studiemedelsreglerna som gäller alla, oavsett medborgarskap.

Grundläggande rätt till svenskt studiestöd för utländska medborgare

Prövningen och beviljandet av utländska medborgares grundläggande rätt till svenskt studiestöd fortsätter att öka, trots att studerandeantalet i stort i Sverige har minskat de senaste åren. Under 2008 fick 17 200 personer med utländskt medborgarskap grundläggande rätt till svenskt studiestöd. Prognosen är att invandringen till Sverige även fortsättningsvis kommer att vara hög, varför CSN förväntar sig en fortsatt ökning av ”nya” utländska medborgare som ska prövas för studiestöd.

Tabell 3.9 Antal utländska medborgare som fått grundläggande rätt till svenskt studiestöd fördelat på kön, kalenderåren 2001–2008

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kvinnor	7 958	8 100	8 660	8 306	9 028	9 419	9 015	10 040
Män	5 645	5 903	6 185	5 903	5 795	6 288	6 746	7 136
Totalt	13 603	14 003	14 845	14 209	14 823	15 707	15 761	17 176

Uppgifter från CSN:s registerdata.

Totalt antal utländska medborgare med studiestöd 2008 var 45 000, vilket är 5 procent av alla stödtagare. Det betyder att närmare 28 000 utländska medborgare fått grundläggande rätt till svenskt studiestöd tidigare år och fortsatt att studera med studiestöd.

Studiestödsbeslut

I prövningen av utländska medborgares grundläggande rätt till svenskt studiestöd för de som söker studiemedel ligger avslagsfrekvensen på 25 procent. Många av de som får avslag uppfyller senare villkoren, kanske kommande termin eller året därpå, och de får då grundläggande rätt till svenskt studiestöd.

I nästa steg i prövningen – prövningen av studiemedelsreglerna, som inte har något med medborgarskap att göra – fick 16 procent av de utländska medborgarna avslag under 2008, jämfört med 11 procent av alla som söker studiemedel.

Tabell 3.10 Avslagsfrekvens i procent för utländska och svenska medborgare per utbildningsnivå¹ och studieår

	2003	2004	2005	2006	2007	Genomsnitt 2003–2007
Utländska medborgare	14,6	13,6	11,9	11,7	12,9	13,3
Vuxenstuderande	14,9	14,4	13,4	13,6	14,7	14,3
Grundskolenivå	13,8	16,4	16,0	15,1	19,5	15,0
Gymnasienivå	15,4	13,2	13,2	13,3	13,6	13,9
Eftergymnasial nivå	13,0	9,1	6,9	7,8	10,3	9,4
Svenska medborgare	3,7	6,2	6,1	6,7	7,0	5,6
Vuxenstuderande	5,6	7,4	8,7	10,2	9,8	7,0
Grundskolenivå	10,5	15,5	20,6	17,6	22,6	13,4
Gymnasienivå	4,9	7,2	8,5	10,6	9,5	6,5
Eftergymnasial nivå	1,8	5,4	5,4	6,1	6,7	5,0

¹ Fördelningen på de olika utbildningsnivåerna visar antalet som läst endast på den nivån det året, inte olika kombinationer av utbildningsnivåer samma år. ”Vuxenstuderande” visar alla som läst på de nivåerna samt de som läst i kombination med eftergymnasial nivå. ”Utländska medborgare” och ”Svenska medborgare” innefattar alla studerande på alla nivåer inklusive de som läst kombinationer.

²¹ Prövningen av den grundläggande rätten till svenskt studiestöd beskrivs under avsnittet *Begrepp* i denna rapport.

Den longitudinella studien visar att gruppen utländska medborgare ligger högre än de svenska medborgarna i avslagsfrekvens i snitt över alla studieår på samtliga nivåer. Studien visar också att vuxenstuderande får avslag i högre utsträckning än studerande på eftergymnasial nivå. Sett till de olika studieåren fick 14 procent av de utländska medborgarna som läste på grundskolenivå avslag det första studieåret, jämfört med 10 procent av de svenska medborgarna. Från och med det tredje studieåret är dock avslagsfrekvensen högre för de svenska medborgarna. På övriga studienivåer ligger de utländska medborgarnas avslagsfrekvens högre än för de svenska under alla studieår. Anmärkningsvärt är att avslagsfrekvensen från första till det femte studieåret har minskat från 15 till 13 procent för de utländska medborgarna, medan den har ökat för de svenska medborgarna från 4 till 6 procent. Skillnaden mellan grupperna är genomgående för alla studienivåer, utom för grundskolenivå där avslagsfrekvensen ökat även för de utländska medborgarna.

Studien visar på stora skillnader i avslagsfrekvens mellan de olika studienivåerna. Studiemedelsreglerna medför att endast 2 procent av de eftergymnasiala förstaårsstuderande av de svenska medborgarna får avslag, medan 10 procent av de förstaårsstuderande på grundskolenivå från samma grupp får avslag. Än större skillnad är det under det femte studieåret mellan eftergymnasiala och grundläggande studier för de som är födda i Sverige. Siffrorna för de utländska medborgarna visar på samma sak, även om fluktuationerna inom gruppen av svenska medborgare är större.

Skillnaderna mellan de olika utbildningsnivåerna, främst mellan grundskole- och eftergymnasial nivå för de senare studieåren, kan till viss del förklaras av reglerna om hur lång tid man har rätt att studera på en nivå. För grundskolenivå kan man ha rätt till mellan 40–80 veckor²², för studier på gymnasial nivå kan man ha rätt till 80–120 veckor och på eftergymnasial nivå 240 veckor. Beroende på hel- eller deltidstudier blir studiestödsveckorna förbrukade efter ett visst antal terminer och troligt är att de först tar slut på grundskolenivå, sedan gymnasial nivå och sist eftergymnasial nivå (i denna studie under perioden 2003 till 2007 kan en person maximalt ha hunnit förverka 200 av sina 240 veckor på eftergymnasial nivå). I och med att veckorna är förbrukade blir det avslag vid en ansökan igen på samma studienivå. Reglerna om studieresultat kan också förklara varför avslagen ökar med studieåren, och även de reglerna skiljer sig åt för de olika studienivåerna.

Reglerna om rätt till antal veckor per studienivå skiljer för svenska och utländska medborgare, eller egentligen ligger skillnaden i var man haft sin tidigare skolgång – om man haft den i Sverige eller i ett annat land. För en som studerat i utlandet är reglerna anpassade så att nio års studier i annat land efter sex års ålder motsvarar svensk grundskola om utbildningen är slutförd och tolv års total studietid (exklusive högskoleutbildning) motsvarar svensk gymnasieexamen. Som regel tillämpningen var mellan april 2004 och juli 2006 räknades inte utländsk utbildning alls, vilket innebär att alla som inte studerat i Sverige fick rätt till maximalt antal veckor per studienivå. De utländska medborgare som ansökte om studiemedel då och som läste på grundskolenivå fick oftast rätt till 80 veckor. De gynnsammare reglerna tillämpades alltså för de studerande som ingår i den longitudinella studien. Emellertid har alltså dessa regler nu ändrats, varför färre utländska medborgare får rätt till 80 veckor på grundskolenivå. Behovet av antal veckor borde dock inte ha förändrats, varför en liknande studie med avstamp samma år som de nya reglerna började gälla, nog kan visa en annorlunda variation av avslagsfrekvensen än denna studie.

De vuxenstuderande i Sverige har relativt hög andel avslag och de utländska medborgarna har i snitt högre andel avslag än de svenska medborgarna. En jämförelse med våra nordiska grannar Finland och Norge visar att de avslår 3 respektive 8 procent av de egna medborgarnas studiestödsansökningar och 6 respektive 7 procent av övriga medborgares ansökningar. De ländernas siffror gäller bara eftergymnasiala studier och det är osäkert om länderna mäter på samma sätt som Sverige. Det ger ändå signaler om att Sverige ligger högt vad gäller andel avslag och att det

²² En studerande som är i behov av färdighetsträning i att läsa, skriva och räkna kan även få rätt till 100 veckor på grundskolenivå. Med färdighetsträning menas studier som motsvarar grundskolans årskurs 1–6.

främst gäller vuxenstuderande. Skulle Sverige bara redovisa eftergymnasiala studier skulle vi ligga i nivå med övriga länder vad gäller egna medborgare (5 procent), men fortfarande högre för utländska medborgare (11 procent)²³ enligt CSN:s registerdata för läsåret 2007/08.

En studie i skillnaden i avslagsfrekvens mellan utländska och svenska medborgare utan att fördela på studienivå visar att skillnaden är markant. De utländska medborgarna har 13 procent och de svenska har 6 procent i avslagsfrekvens. Fördelat på studienivå jämnas siffrorna ut mellan grupperna och visar att studerande på grundskolenivå har mycket högre andel avslag än studerande på eftergymnasial nivå. Skillnaderna i avslagsfrekvens mellan utländska och svenska medborgare är mindre än skillnaden mellan de olika studienivåerna inom grupperna utländska och svenska medborgare. Studienivå har alltså större inverkan på avslagsbeslut än medborgarskapet.

Var fjärde utländsk medborgare som ansöker om studiemedel får det inte på grund av att de inte uppfyller villkoren om grundläggande rätt som utländska medborgare. Många uppfyller villkoren senare och kan då få studiestöd, men de får det alltså inte studiestöd för hela sin studiegång. Av de resterande tre fjärdedelar som uppfyller villkoren i denna första prövning, får alltså 15–16 procent avslag i själva studiemedelsprövningen som inte har något med medborgarskap att göra. Kvar av de utländska medborgare som ansöker om studiemedel är då 60 procent – två av fem som ville ha studiestöd fick det inte.

Överklaganden

Finns det skillnader mellan utländska och svenska medborgare vad gäller överklaganden av CSN:s beslut? Finns det skillnader mellan olika studienivåer?

Överklagandenämnden för studiestöd redovisar att personer med utländsk bakgrund utgör ca 42 procent av de som överklagade under 2008. Detta efter en genomgång av namn som tyder på utländsk bakgrund i myndighetens diarium. Ärendena gäller inte i så stor utsträckning överklaganden av grundläggande rätt till svenskt studiestöd, som gäller specifikt för just utländska medborgare och endast utgör 4 procent av alla inkomna överklagande, utan ärendena gäller andra sakområden i studiestödsreglerna. De vanligaste sakfrågorna för överklagande är återkrav, studieresultat och antal veckor på grundskole- och gymnasienivå.²⁴ De utländska medborgarna utgör 6 procent av alla studiestödstagare, och även om de med utländsk bakgrund är många fler än de med utländskt medborgarskap visar Överklagandenämndens beräkning att det finns en överrepresentation av de med utländsk bakgrund i överklagandestatistiken.²⁵

Tabell 3.11 Andel överklaganden för utländska och svenska medborgare fördelade i procent på utbildningsnivå¹ och studieår

	2003	2004	2005	2006	2007
Utländska medborgare	0,7	2,6	3,4	4,1	4,2
Vuxenstuderande	0,8	2,8	3,4	4,2	5,3
Grundskolenivå	0,6	2,1	2,9	5,3	6,3
Gymnasienivå	0,6	2,2	3,9	4,3	4,5
Eftergymnasial nivå	0,3	0,8	1,8	2,8	1,7
Svenska medborgare	0,4	1,1	1,5	1,5	1,4
Vuxenstuderande	0,6	1,5	2,4	3,6	3,4
Grundskolenivå	0,9	2,8	4,4	9,1	6,3
Gymnasienivå	0,6	1,2	2,3	3,4	3,3
Eftergymnasial nivå	0,2	0,8	1,1	1,1	1,0

¹ Fördelningen på de olika utbildningsnivåerna visar antalet som läst på endast den nivån det året, inte olika kombinationer av utbildningsnivåer samma år. "Vuxenstuderande" visar alla som läst på de nivåerna samt de som läst i kombination med eftergymnasial nivå. "Utländska medborgare" och "Svenska medborgare" innefattar alla studerande på alla nivåer inklusive de som läst kombinationer.

²³ Inklusive avslag på grundläggande rätt till svenskt studiestöd

²⁴ Överklagandenämnden för studiestöd (2009) *Årsredovisning för år 2008*, s.4.

²⁵ Ibid. s.6.

Den longitudinella studien visar att gruppen utländska medborgare i något större utsträckning överklagade CSN:s beslut än gruppen svenska medborgare. Det första studieåret överklagade få i båda grupperna – 0,7 respektive 0,4 procent. Andelen överklaganden ökar med studieåren och det femte studieåret överklagade 4,2 procent av de utländska medborgarna medan endast 1,4 procent av de svenska gjorde det.

Vuxenstuderande inom båda grupperna utländska och svenska medborgare ligger högre i andelar överklaganden än studerande på eftergymnasial nivå. Högsta andelen överklagande av de studerande på eftergymnasial nivå fanns bland de utländska medborgarna det fjärde studieåret, med 2,8 procent och högsta andelen överklaganden bland studerande på gymnasial nivå fanns bland de utländska medborgarna det femte studieåret med 4,5 procent. Högsta andelen överklagande av de studerande på grundskolenivå finns bland de svenska medborgarna det fjärde studieåret, då hela 9,1 procent överklagade.²⁶

Återkrav

Skiljer sig gruppen utländska medborgare eller utlandsfödda vad gäller återkrav gentemot andra grupper?

Tabell 3.12 Andel återkrav i procent per studieår och studienivå¹ för utländska och svenska medborgare

	2003	2004	2005	2006	2007	Totalt
Utländska medborgare	0,7	14,4	14,2	12,4	9,7	11,2
Vuxenstuderande	7,3	15,4	15,6	14,7	13,0	12,3
Grundskolenivå, kombination	7,4	15,8	16,9	15,2	12,8	12,4
Grundskolenivå, endast	7,4	15,8	16,9	15,2	12,8	12,4
Gymnasial nivå, kombination	8,7	16,1	16,9	15,2	13,7	13,9
Gymnasial nivå, endast	6,9	14,4	13,6	15,1	13,6	12,2
Grundskole- och gymnasial nivå i kombination	10,4	17,4	20,3	17,1	15,3	15,8
Eftergymnasial nivå, kombination	3,9	8,1	8,6	6,4	3,4	6,2
Eftergymnasial nivå, endast	3,4	6,1	7,2	6,0	2,7	5,1
Svenska medborgare	6,3	8,3	6,4	6,8	3,3	6,5
Vuxenstuderande	10,3	12,9	13,7	14,6	12,3	11,9
Grundskolenivå, kombination	14,5	21,3	22,7	19,5	18,8	18,0
Grundskolenivå, endast	11,1	17,4	18,9	15,3	13,2	13,7
Gymnasial nivå, kombination	10,3	12,7	13,5	14,5	12,2	11,8
Gymnasial nivå, endast	9,6	12,4	13,6	15,0	12,0	11,3
Grundskole- och gymnasial nivå i kombination	19,0	24,3	25,8	23,1	23,1	22,2
Eftergymnasial nivå, kombination	2,6	4,7	4,3	5,4	2,2	3,9
Eftergymnasial nivå, endast	2,2	4,2	4,1	5,3	2,0	3,6

¹ Där utbildningsnivån anges i kombination, t.ex. ”Grundskolenivå, kombination”, rör det sig om studier på grundskolenivå i kombination med övriga studienivåer. ”Grundskole- och gymnasial nivå i kombination” gäller specifikt bara den studiekombinationen.

De utländska medborgarna ligger högre än de svenska medborgarna i andelar återkrav under samtliga studieår i den longitudinella studien. Båda grupperna drabbades hårdast det andra studieåret. Då fick 14 procent av de utländska återkrav och 8 procent av de svenska.

Sett till återkrav fördelat på studienivå framträder en annan bild. Vuxenstuderande drabbades mycket hårdare än studerande på eftergymnasial nivå inom båda grupperna utländska och svenska medborgare. Hårdast drabbade av återkrav var de som under tredje studieåret läste grundskole- och gymnasienivå i kombination. Av de utländska medborgarna fick då 20 procent återkrav och hela 26 procent av de svenska. Av de utländska som bara läste på eftergymnasial nivå låg återkravsfrekvensen på 5 procent i snitt, med en topp tredje studieåret på 7 procent. De svenska som bara läste på eftergymnasial nivå låg lägre i nivå med ett snitt på 4 procent och med

²⁶ Korrigerad 2009-10-16. Ett efterföljande stycke i den ursprungliga rapporten är borttaget.

en topp fjärde året på 5 procent. Däremot ligger de svenska högre i andel återkrav för de flesta kombinationer av vuxenstudier.

För gruppen svenska medborgare är det större variationer mellan de olika studienivåerna och mellan de olika studieåren. Variationerna kan inte förklaras med att det skulle röra sig om väldigt få personer i för en viss studienivå ett visst år. Det lägsta antalet personer i tabellen är 159 bland svenska studerande på grundskolenivå år 2007. Det procenttal som sticker ut mest, 26 procent med återkrav år 2005 bland studerande med svenskt medborgarskap, rör 213 av 826 personer. Denna utredning har därför ingen förklaring till variationerna eller varför de studerande på grundskole- och gymnasienivå i kombination drabbas hårdast av återkrav.

Sett till de studerande som läste grundskole- och gymnasienivå i olika kombinationer utom ligger de båda grupperna ganska lika – de utländska medborgarna ligger något högre i andel återkrav. Vad studien av återkrav visar är att studienivå spelade större roll för risken att få återkrav än vad medborgarskapet gjorde.

Kronofogde- och inkassoärenden

Skiljer det sig mellan hur ofta utländska och svenska medborgare får sina studiestödsärenden skickade till kronofogden eller inkasso? Skiljer det sig inom grupperna mellan de olika studienivåerna?

Den longitudinella studien visar att både de utländska och de svenska medborgarna främst blev föremål för kronofogde- och inkassokrav under det första studieåret. Av de utländska medborgarna hade 3,3 procent kronofogde- och inkassoärenden det året och av de svenska medborgarna hade 3,9 procent detta. Det femte studieåret (undersökningens sista år) hade 1,3 procent av de utländska medborgarna kronofogde- och inkassoärenden och 0,9 procent av de svenska. Detta gäller oavsett om de ansökt om lån eller inte och oavsett studienivå.

Tabell 3.13 Andel i procent med kronofogde- och inkassoärenden, fördelat på medborgarskap, studienivå¹, studielån, år 2003-2007

		Alla nivåer		Grundskolenivå		Gymnasienivå		Eftergymnasial nivå	
		Lån	Utan lån	Lån	Utan lån	Lån	Utan lån	Lån	Utan lån
Utländska medborgare	2003	8,3	1,5	16,2	1,6	10,6	2,1	2,7	0,0
	2004	6,8	1,1	21,6	1,0	8,1	0,5	2,2	0,0
	2005	5,2	1,8	20,7	1,5	6,0	0,8	1,8	0,0
	2006	4,3	1,5	21,2	0,6	7,6	0,2	0,9	0,4
	2007	2,0	1,4	9,4	0,6	4,7	0,0	0,4	0,0
Genomsnitt över alla studieår		6,8	1,4	18,4	1,4	7,6	0,9	1,6	0,1
Svenska medborgare	2003	5,5	1,7	46,2	5,8	10,8	2,1	1,1	0,1
	2004	4,3	1,4	47,6	4,0	10,7	1,3	0,9	0,1
	2005	2,7	1,1	41,1	2,4	11,8	1,6	0,8	0,1
	2006	1,7	1,1	48,4	4,2	12,0	1,5	0,5	0,1
	2007	1,0	1,1	29,2	4,5	9,6	1,0	0,3	0,0
Genomsnitt över alla studieår		5,0	2,2	45,4	4,9	11,0	1,8	0,7	0,1

¹ I de olika nivåerna redovisas endast de som läste på den nivån, inte i kombination med andra nivåer.

I tabell 3.13 visas att av de som hade studielån fick 8,3 procent i gruppen utländska medborgare kronofogde- och inkassoärenden första studieåret, medan motsvarande siffra för de svenska medborgarna var 5,5 procent. Femte studieåret var andelarna kronofogde- och inkassoärenden 2 respektive 1 procent. Studien visar att de som hade studielån också hade större andelar kronofogde- och inkassoärenden. För dem som inte har lån rör dessa ärenden återkrävda studiebidrag.

Av de utan lån som läste på grundskolenivå hade 1,6 procent av de utländska medborgarna kronofogde- och inkassoärenden under första studieåret och fallande till 0,6 procent det femte studieåret. Av de svenska medborgarna som läste på grundskolenivå utan lån hade 5,8 procent kronofogde- och inkassoärenden första studieåret och fallande till 4,5 procent femte året.

Av de som hade studielån och läste på eftergymnasial nivå hade 2,7 procent av de utländska medborgarna kronofogde- och inkassoärenden första studieåret – femte studieåret hade endast 0,4 procent sådana ärenden. Av de svenska medborgarna på samma studienivå som hade lån hade 1,1 procent kronofogde- och inkassoärenden första året och 0,3 procent femte året. Generellt på eftergymnasial nivå ligger de utländska medborgarna högre i andel kronofogde- och inkassoärenden än de svenska.

Av de som läste på grundskolenivå med lån, hade hela 16,2 procent av de utländska medborgarna kronofogde- och inkassoärenden första studieåret och till andra studieåret hade det ökat till 21,6 procent. För de svenska medborgarna som hade lån för studier på grundskolenivå hade så mycket som 46,2 procent kronofogde- och inkassoärenden första studieåret och ännu fler, 48,4 procent, det fjärde året – alltså i stort sett hälften.

Siffrorna i tabellen gäller personer som endast läst på en och samma studienivå under ett år. Sett till personer som läst på olika nivåer i kombination så jämnas siffrorna ut något, men kombinationer med studier på grundskolenivå ligger hela tiden högre i andelar kronofogde- och inkassoärenden än kombinationer med studier på eftergymnasial nivå.

Att ha studielån har stor betydelse för om en person har kronofogde- och inkassoärenden, men även studienivån har stor betydelse då det skiljer sig markant mellan grundskolestuderande och studerande på eftergymnasial nivå. Svenska medborgare som studerade på grundskolenivå utan lån hade oftare kronofogde- och inkassoärenden än de på eftergymnasial nivå med lån. Vad som förvånar mycket är att det är så stor skillnad mellan de två olika grupperna och att det är gruppen svenska medborgare som har de största andelarna kronofogde- och inkassoärenden på grundskole- och gymnasienivå. De utländska medborgarna ligger något högre i andelar kronofogde- och inkassoärenden på eftergymnasial nivå både för de med och utan lån.

Vad beror det på att de svenska medborgarna som läste på grundskolenivå drabbades så pass mycket hårdare av kronofogde- och inkassoärenden än de utländska? De utländska medborgarna har generellt en lägre benägenhet att ta lån än svenska medborgare. En förklaring skulle kunna vara att en stor andel av de utländska medborgarna har högskoleutbildning och därmed skulle ha lättare att undvika att hamna i situationen med kronofogde- och inkassoärenden. Även det att de utländska medborgarna generellt sett är äldre kan ha inverkan på detta.

2.3 Studiefinansiering

Skiljer sig de utlandsfödda eller de utländska medborgarna jämfört med övriga studerande när det gäller studiefinansieringen?

Andel med studiestöd

Enligt Skolverket hade 39 procent av de studerande på kommunal vuxenutbildning studiestöd i form av studiemedel eller rekryteringsbidrag²⁷. Av de som inte hade studiestöd hade hälften inte rätt till stöd genom att de studerade på lägre takt 50 procent. Så av de som läser i en takt som skulle berättiga till studiestöd är det drygt 30 procent som ändå inte har stöd. Beror det på att de inte söker och inte vill ha studiestöd eller beror det på att de inte kan få det av annan grund än studietakten?

²⁷ Skolverket (2007), *Skolverkets lägesbedömning 2007*, s.126.

Tabell 3.14 Vad är den huvudsakliga orsaken till att du inte studerar med studiemedel? Procent

	Födda i utlandet Vuxenstuderande							Födda i Sverige
	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Alla vuxen- studerande	Efter- gymnasial nivå	Vuxen- stude- rande
Svarat fel på frågan	2,3	1,1	0,0	2,4	1,7	2,3	0,0	3,7
Jag har enligt gällande regler inte rätt till studiemedel	39,5	39,4	39,1	43,7	34,9	39,3	11,6	34,6
Jag vill spara mina studiestöds-veckor till senare studier	13,3	17,2	18,6	15,3	17,1	12,2	0,0	13,0
Jag vill inte studera med hjälp av studiemedel	2,1	6,3	3,5	2,5	7,0	3,5	43,0	4,9
Jag behöver inte ta studiemedel för att försörja mig under mina studier	10,6	6,4	8,6	5,7	12,8	8,7	43,0	14,3
Jag vet inte om jag har rätt till studiemedel för mina studier	19,5	15,7	15,2	21,9	13,0	18,9	2,5	6,8
Annan orsak	12,6	13,9	15,1	8,5	13,4	15,1	0,0	22,7
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

I enkäten har 74 procent av de vuxenstuderande födda i utlandet och 80 procent av dem födda i Sverige svarat att de finansierat sina studier med studiestöd. I gruppen födda i utlandet har 39 procent och i gruppen födda i Sverige har 35 procent svarat att anledningen till att de inte hade studiemedel var att de inte uppfyllde reglerna för att få det. De studerande i åldersgruppen 25–34 år som var födda i utlandet har i hög utsträckning, 44 procent, svarat att de inte har studiestöd på grund av att de inte har rätt till det enligt gällande regler.

Av de studerande födda i utlandet har 19 procent respektive 7 procent av de som var födda i Sverige svarat att orsaken till att de inte hade studiemedel var att de inte visste om de hade rätt till studiemedel. Anmärkningsvärt är att så många som var femte av de utlandsfödda inte har studiestöd av denna anledning.

Studietakt och utbildningsnivå

För studiemedel finns tre olika nivåer för studietakten; heltidsstudier, deltidstudier på 75 procent och deltidstudier på 50 procent. En person som studerar i en takt under 50 procent kan alltså inte få studiemedel.

I enkäten har 85 procent av de utlandsfödda svarat att de studerade på heltid under höstterminen 2007. De heltidsstuderande på grundskolenivå var 91 procent och de på gymnasial nivå var 95 procent. Av de vuxenstuderande som var födda i Sverige studerade 83 procent på heltid.

Den longitudinella studien visar att 81 procent i gruppen utländska medborgare studerade på heltid sett över alla studieår, medan 91 procent i gruppen svenska medborgare gjorde det. Om man ser till utbildningsnivå är det vanligare med deltidstudier på lägre nivåer. Mellan grupperna är skillnaden inte så stor vad gäller studietakt på de olika utbildningsnivåerna.

Studiemedel och rekryteringsbidrag

Hade utländska medborgare i större utsträckning rekryteringsbidrag än svenska medborgare?

Rekryteringsbidraget finns inte idag som studiestöd, men det fanns kvar fram till den 31 december 2006 (de som hade börjat få stödet kunde få det under 2007 enligt övergångsregler). Stödet användes i kommunal verksamhet för att rekrytera personer, som exempelvis var arbetslösa, till studier. Rekryteringsbidraget kunde inte kombineras med studielån, utan hela stödet bestod av bidrag till samma totalbelopp som studiemedel med både lån och bidrag. Rekryteringsbidraget kunde bara ges under 50 veckor och stödet gavs inte till dem som hade haft studiemedel innan.

I den longitudinella studien visar det sig att under det första studieåret hade de utländska medborgarna till 60 procent studiemedel och resterande rekryteringsbidrag. För de svenska medborgarna var fördelningen 88 procent med studiemedel. Eftersom rekryteringsbidrag inte gavs för eftergymnasial utbildning, ger siffrorna en skev bild av verkligheten då endast 20 procent av de utländska medborgarna läste på eftergymnasial utbildning, medan hela 78 procent av de svenska gjorde det. Därför måste förekomsten per studienivå granskas för att se skillnader mellan svenska och utländska medborgare.

Av de utländska medborgare som läste endast på grundskolenivå det första läsåret hade 50 procent rekryteringsbidrag, och motsvarande siffra för de svenska var 56 procent. På gymnasienivå det första studieåret hade 48 procent av de utländska och 21 procent av de svenska medborgarna rekryteringsbidrag. Sett till dem som studerade på grundskole- och gymnasienivå i olika kombinationer exklusive de som enbart studerade på eftergymnasial nivå, hade utländska medborgare till 46 procent och de svenska till 24 procent rekryteringsbidrag under första studieåret. På basis av dessa siffror skulle konklusionen vara att rekryteringsbidraget i större utsträckning gavs till utländska medborgare än till svenska medborgare.

En studie av hur de personer som ansökte om rekryteringsbidrag hösten 2006 och då fick avslag på sin ansökan (därför att bidraget var slut) agerade visar att den grupp som i lägst utsträckning valde att ansöka om studiemedel var män i åldern 40 år eller äldre som hade ansökt om rekryteringsbidrag för grundskolestudier. De sökandes medborgarskap framgår inte i den analysen men cirka 87 procent av dem som studerar på grundskolenivå vid komvux är utlandsfödda. Det är alltså rimligt att anta att de även utgjorde en stor andel av dem som avstod från att studera med studiemedel.

Lånebenägenhet

Skiljer det i lånebenägenhet mellan utländska medborgare eller utlandsfödda och svenska medborgare? I enkäten svarade 74 procent av de studerande födda i utlandet att de studerade med studiemedel under höstterminen 2007 och 80 procent av de födda i Sverige. Den longitudinella studien visar att de utländska medborgarna, sett över alla studieår och oavsett studienivå, till 44 procent tog studielån. Av de svenska medborgarna tog 65 procent lån.

Tabell 3.15 Andel i procent som ansökt om lån, fördelat på utbildningsnivå¹, år och medborgarskapsgrupp

	Utländskt medborgarskap					Svenskt medborgarskap				
	2003	2004	2005	2006	2007	2003	2004	2005	2006	2007
Vuxenstuderande	36,0	40,5	40,4	38,4	33,7	59,4	67,2	71,0	71,2	70,7
Grundskolenivå	25,8	22,4	19,4	19,5	15,6	44,3	35,2	31,6	32,6	30,2
Gymnasienivå	50,5	50,7	47,6	43,1	36,4	58,7	65,0	70,6	71,2	71,0
Eftergymnasial nivå	64,9	72,3	74,8	76,7	74,5	67,0	76,0	79,1	79,9	80,2
Samtliga	42,0	46,4	48,8	51,0	50,5	63,8	72,4	77,4	78,8	79,3
Antal	4 411	5 086	3 951	2 927	2 227	71 976	64 053	51 436	43 829	34 956

¹ I de olika nivåerna redovisas endast de som läste på den nivån, inte i kombination med andra nivåer, utom "Vuxenstuderande" där kombinationer förekommer.

Även sett till studienivå skiljer det sig mellan grupperna. De vuxenstuderande utländska medborgarna har en lägre lånebenägenhet än de svenska och den avtar för varje studieår. För eftergymnasiala studier tar de utländska medborgarna lån i större utsträckning än på de övriga nivåerna och för dessa studier ökar lånebenägenheten för varje studieår. För de svenska medborgarna ökar lånebenägenheten för varje studieår bland de studerande på eftergymnasial nivå och gymnasienivå, medan benägenheten för de studerande på grundskolenivå minskar med åren. I båda grupperna är lånebenägenheten lägst på grundskolenivå.

För lånebenägenheten spelar alltså medborgarskapet roll, främst då det gäller grundskolestudier. Studienivån har också betydelse för benägenheten att ta studielån och benägenheten varierar

även med studieår. Variationerna över studieåren mellan de olika studienivåerna har en stor förklaring i de olika reglerna om längsta tid med studiestöd per studienivå. En jämförelse det femte studieåret mellan en utländsk studerande på grundskolenivå och en svensk studerande på eftergymnasial nivå visar en 64-procentig skillnad i lånebenägenhet. Tillgång till rekryteringsbidrag och det högre bidraget är faktorer som naturligtvis också påverkar lånebenägenheten.

Det högre bidraget

Skiljer det sig mellan utländska och svenska medborgares vad gäller beviljandet av det högre bidraget? Eftersom reglerna tar hänsyn till tidigare utbildning skulle ett antagande vara att utländska medborgare gynnas på samma sätt som i rätten till antal veckor per studienivå och i större utsträckning skulle ha rätt till det högre bidraget än svenska medborgare.

Tabell 3.16 Vuxenstuderande över 25 år med det högre bidraget fördelade i procent efter medborgarskapsgrupp och utbildningsnivå¹ och perioden 2003–2007

	Utländskt medborgarskap					Svenskt medborgarskap				
	2003	2004	2005	2006	2007	2003	2004	2005	2006	2007
Vuxenstuderande	47,7	82,9	95,7	93,1	86,1	59,4	67,2	71,0	71,2	70,7
Grundskolenivå	49,3	88,4	99,6	99,7	90,1	57,3	86,5	100,0	99,5	89,1
Gymnasienivå	48,5	77,5	93,4	91,4	85,0	50,0	77,0	61,3	63,3	54,7
Antal	1 289	3 029	2 649	1 754	1 108	3 046	5 584	2 369	1 413	1 049

¹ I de olika nivåerna redovisas endast de som läste på den nivån, inte i kombination med andra nivåer, utom "Vuxenstuderande" där kombinationer förekommer.

I den longitudinella studien visar det sig att under det första studieåret hade de svenska medborgarna i större utsträckning det högre bidraget än de utländska medborgarna. Intressant är att under det tredje och fjärde studieåret för båda grupperna så hade i stort sett alla som endast läste på grundskolenivå det högre bidraget. För de som endast studerade på gymnasienivå var det lika mellan grupperna fram till det tredje studieåret då de utländska medborgarna fick ökande andel med högre bidrag medan den sjönk för svenskarna.

Av de som läste på grundskole- och gymnasienivå i olika studiekombinationer samma år (kan vara parallellt med eftergymnasiala studier eller en termin med eftergymnasiala studier samma år) låg de utländska medborgarna lägre i andel med det högre bidraget det första studieåret. Från och med andra studieåret ligger dock de utländska medborgarna högre i andel och från och med det tredje året är skillnaden markant.

Skillnaden mellan grupperna kan bero på att de utländska medborgarna oftare har en högskoleutbildning från sitt hemland, vilken gör att de inte har rätt till det högre bidraget. De övriga variationerna mellan åren kan förklaras av att för de som repeterade studier på grundskolenivå tog anslagna medel till högre bidraget slut år 2003, 2004 och 2007. Det medförde att vissa i stället endast beviljades det generella bidraget de åren. Däremot räckte pengarna till alla som hade rätt till det högre bidraget år 2005 och 2006. När det gäller de som repetitions- eller kompletteringsläste på gymnasienivå togs möjligheten att få det högre bidraget bort år 2004. Det genomfördes även en regeländring andra halvåret 2006 angående klassificeringen av utländsk utbildning, vilket gör att fler nu anses repetera kurser och därmed ofta inte har möjlighet att få det högre bidraget.

Studielängd och tid med studiestöd

Hur länge är en person i studier och under hur lång tid har personen studiestöd? Skiljer sig detta mellan utländska medborgare eller studerande födda i utlandet och svenska medborgare eller studerande födda i Sverige?

I den longitudinella studien visar det sig att av de som började studera med studiestöd 2003 var bara drygt hälften av de utländska medborgarna i studier med studiestöd det tredje studieåret och drygt två tredjedelar av de svenska. 30 procent av de utländska och 43 procent av de svenska medborgarna var i studier med studiestöd det femte studieåret, 2007. Studien visar bara de som studerar med studiestöd, inte de utan studiestöd. Men den ger ändå en intressant bild

över hur många år de studerar. Skillnaderna mellan de utländska och svenska medborgarna kan nog förklaras med att studerande på eftergymnasial nivå oftast studerar en längre period än de vuxenstuderande, och att de flesta svenska studerande fanns inom eftergymnasial nivå och de flesta utländska inom vuxenutbildningen.

2.4 Studieekonomisk situation

I detta kapitel redovisas några tabeller med resultatet från CSN:s enkät med fokus på de utlandsföddas ekonomiska situation. Motsvarande redovisning finns i delrapport 2 där fokus ligger på vuxenstuderande i stort, och i delrapport 4 där fokus ligger på vuxenstuderande med barn.

Hur upplever de utlandsfödda sin ekonomiska situation?

Tabell 3.17 I vilken utsträckning täcks dina levnadsomkostnader av dina studiemedel? Procent

	Födda i utlandet Vuxenstuderande									Födda i Sverige
	Samt- liga	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25-34 år	35 år eller äldre	Gymna- sienivå	Grund- skole- nivå	Efter- gymnasial nivå	Vuxen- stude- rande
100 procent	27,4	27,4	27,5	29,2	31,3	22,9	28,6	24,7	16,0	27,9
75-99 procent	14,1	13,2	16,3	17,1	14,7	12,4	16,6	9,9	34,0	32,4
50-74 procent	28,5	28,9	27,5	20,8	25,3	34,5	30,7	31,6	19,0	22,3
25-49 procent	18,9	19,8	16,9	18,0	17,8	20,3	17,6	20,5	12,0	13,3
0-24 procent	11,1	10,8	11,9	14,9	10,9	10,0	6,6	13,4	18,9	4,1
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Mer än var fjärde vuxenstuderande uppgav att de i full utsträckning får sina levnadskostnader täckta av studiemedel. Det är i stort sett ingen skillnad mellan de studerande födda i utlandet och gruppen födda i Sverige. I gruppen födda i utlandet som studerade på eftergymnasial nivå uppgav endast 16 procent att studiemedel full täckte deras levnadskostnader.

Sett till skillnader mellan de som uppgav att de till mer än 50 procent och de som uppgav att de till mindre av 50 procent fick levnadskostnaderna täckta av studiemedel, har en högre andel av de studerande födda i utlandet angett att mindre än 50 procent av kostnaderna täcks av studiemedel än de som är födda i Sverige. Oavsett ålder, kön eller studienivå är den andelen 30 procent för de som är födda i utlandet, medan andelen var 17 procent för de vuxenstuderande som var födda i Sverige. Det faktum att utlandsfödda (eller egentligen utländska medborgare) i större utsträckning väljer att avstå från studiemedlens lånedel kan vara en förklaring till dessa skillnader.

**Tabell 3.18 Vad av följande använde du dig av för att försörja dig under vårterminen 2007?
Procent**

	Födda i utlandet										Födda i Sverige	
	Vuxenstuderande										Vuxenstuderande	
	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Gymnasie-nivå	Grundskole-nivå	Med studie-medel	Utan studie-medel	Eftergymn. nivå	Med studie-medel	Utan studie-medel
Studielån och studiebidrag	26,4	34,9	32,2	27,6	29,0	43,0	27,5	38,9	3,7	62,5	66,3	3,7
Endast studiebidrag	51,8	35,5	35,6	47,1	51,2	58,5	75,8	62,5	7,5	37,0	32,4	16,7
Bidrag eller lön för studier från arbetsgivare	1,5	2,7	3,9	0,7	2,2	2,1	1,5	1,9	1,7	6,4	2,0	7,1
Stipendium	2,0	0,6	0,8	0,4	3,1	1,6	0,5	1,7	1,3	2,3	1,5	1,4
Lön	16,6	20,3	31,7	16,9	13,0	16,0	7,4	13,2	29,2	34,2	32,5	50,5
Ersättning från a-kassa	1,1	0,9	0,6	0,7	1,6	0,7	0,7	0,7	1,9	0,0	0,0	5,4
Sjukpenning/sjukersättning/aktivitetsersättning	1,4	0,8	0,6	0,2	2,4	1,3	0,8	1,2	1,3	0,0	2,1	14,9
Aktivitetsstöd	1,4	3,0	1,7	1,4	2,5	1,3	0,9	1,2	3,8	0,0	0,6	13,6
Föräldrapenning	3,0	6,8	1,2	4,9	4,6	4,7	5,6	4,8	2,5	7,2	2,0	1,4
Barnbidrag	38,6	14,8	5,5	34,5	38,6	34,9	46,6	37,9	15,0	7,4	22,0	11,2
Underhållsstöd	12,3	2,9	2,7	7,0	14,6	10,0	10,9	10,4	7,0	2,3	8,9	4,1
Försörjningsstöd	5,3	10,0	6,5	5,5	8,0	4,1	7,0	4,7	11,7	1,9	0,3	3,7
Ekonomiskt stöd från make/maka, sambo, pojkvän/flickvän	38,6	13,1	15,9	37,0	30,7	32,4	27,5	30,6	31,5	21,4	27,0	22,6
Ekonomiskt stöd från föräldrar	2,5	10,5	19,4	3,0	1,1	7,4	2,0	5,7	2,9	21,3	23,1	13,3
Kost och logi hos föräldrar	1,0	3,8	9,6	0,7	0,0	2,9	0,5	2,2	1,0	13,9	11,2	13,8
Sparade medel	5,6	5,4	7,3	7,6	2,7	8,0	0,7	5,8	4,7	32,1	22,5	15,7
Banklån	1,2	1,4	0,0	1,6	1,4	1,2	1,1	1,6	0,3	0,0	0,5	4,8
Annat	5,9	9,2	5,8	5,0	9,2	3,4	5,6	3,9	14,5	0,2	2,0	7,6
Totalt¹	216,1	176,6	180,9	201,8	215,7	233,5	222,7	228,9	141,6	250,2	256,9	211,6

¹ Frågan är en flervalsfråga, varför summan inte blir 100 procent.

På frågan hur de försörjde sig under studierna skiljer sig svaren mellan födda i utlandet och födda i Sverige, och även inom gruppen födda i utlandet. Det är en tydlig skillnad vad gäller studielån och studiebidrag mellan de vuxenstuderande som var födda i utlandet och de vuxenstuderande som var födda i Sverige. De studerande födda i utlandet har mer sällan studielån.

En stor skillnad mellan de grupperna är det också angående lön under studierna. Endast 18 procent av de vuxenstuderande i gruppen födda i utlandet uppgav lön som försörjningsmedel, medan hela 37 procent av de som var födda i Sverige gjorde det. Vidare angav 31 procent av de vuxenstuderande födda i utlandet barnbidrag som försörjningsmedel, medan 20 procent av de vuxenstuderande födda i Sverige gjorde detta.²⁸ Av de vuxenstuderande på grundskolenivå tog nästan hälften upp barnbidraget som en försörjningskälla vilket har samband med att andelen äldre studerande är hög i denna grupp. De vuxenstuderande som är födda i utlandet har inte haft hjälp av föräldrar till sin försörjning i samma utsträckning som de vuxenstuderande som är

²⁸ Se bilaga 1 tabell 3.18 forts.

födda i Sverige. Sett till den yngre åldersgruppen av studerande födda i utlandet, påminner siffrorna om dem för gruppen födda i Sverige, varför förklaringen till skillnaden mellan grupperna kan vara att de utlandsfödda vuxenstuderande generellt sett är äldre.

De vuxenstuderande som är födda i utlandet har till låg andel, 5,5 procent, svarat att sparande medel har varit del av försörjningen under studierna, medan 21 procent av de vuxenstuderande som är födda i Sverige uppgivit detta som försörjningsmedel.

Av de födda i utlandet som studerade endast på grundskolenivå har hela 76 procent uppgett bidragsdelen i studiestödet som försörjningsmedel. För den gruppen utgjorde bidraget en stor och viktig del av inkomsten under studierna.

Totalbilden av denna enkätfråga visar att det finns stora skillnader mellan de sätt som de vuxenstuderande som är födda i utlandet och de som är födda i Sverige försörjde sig på under studierna – skillnader som inte förklaras av olikheter i grupsammansättningarna som ålder eller andelar på en viss studienivå.

En jämförelse mellan de vuxenstuderande födda i utlandet och de som studerade på eftergymnasial nivå visar också på skillnader i försörjning under studierna. Många skillnader kan beror på gruppernas olika ålderssammansättning – de vuxenstuderande är generellt äldre. Men även sett till de vuxenstuderandes yngsta åldersgrupp i jämförelse med de studerande på eftergymnasial nivå finns skillnader. Där återfinns skillnader mellan att försörja sig med studielån eller bara med studiebidrag, samt skillnaden i tillgång till sparade medel.

Tabell 3.19 Ungefär hur stor var din sammanlagda inkomst före skatt under första kalenderhalvåret 2007? Procent (Räkna inte med studiemedel)

	Födda i utlandet Vuxenstuderande										Födda i Sverige Vuxenstuderande	
	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Gymnasie-nivå	Grundskole-nivå	Med studie-medel	Utan studie-medel	Eftergymn. nivå	Med studie-medel	Utan studie-medel
Ingen inkomst	63,7	55,6	47,7	64,7	63,2	67,2	69,0	67,5	46,0	40,9	47,7	23,9
1–19 999 kronor	16,2	15,2	16,8	14,7	16,8	16,5	13,4	15,3	17,6	33,4	30,4	22,5
20 000–39 999 kronor	8,6	16,5	20,3	8,5	9,9	10,2	10,5	10,6	12,2	17,0	14,2	9,7
40 000–59 999 kronor	4,5	4,3	3,3	4,2	5,0	3,2	3,6	3,7	6,1	8,3	4,8	13,4
60 000–79 999 kronor	2,3	3,4	5,7	2,6	1,4	1,3	1,7	1,3	5,7	0,0	1,0	6,8
80 000–99 999 kronor	2,1	2,3	3,8	2,3	1,3	0,3	0,9	0,4	6,4	0,0	0,7	9,0
100 000–149 999 kronor	2,6	1,6	1,8	2,6	2,2	1,4	1,0	1,2	4,9	0,3	0,5	13,3
150 000 kronor eller mer	0,0	1,0	0,6	0,2	0,3	0,0	0,0	0,0	1,1	0,0	0,7	1,5
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

En högre andel av de studerande födda i utlandet har angivit att de inte hade någon inkomst. Högst andel utan inkomst fanns bland de födda i utlandet som studerade på grundskolenivå och lägst andel bland de födda i Sverige utan studiemedel. De vuxenstuderande födda i utlandet har generellt sett uppgivit lägre inkomster jämfört med dem födda i Sverige. Variationer finns inom gruppen födda i utlandet mellan de olika åldersgrupperna och mellan kvinnor och män. De födda i utlandet som studerade på eftergymnasial nivå uppgav i stor utsträckning att de hade inkomster, även om inkomsterna inte var höga. Högst inkomster uppgav vuxenstuderande födda i Sverige som inte hade studiemedel.

Tabell 3.20 Skulle du med befintliga ekonomiska medel inom en vecka kunna betala en oförutsedd utgift på 15 000 kr? Procent

	Födda i utlandet Vuxenstuderande									Födda i Sverige Vuxenstuderande		
	Samt- liga	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25– 34 år	35 år eller äldre	Med studie- medel	Utan studie- medel	Efter- gymn. nivå	Samt- liga	Med studie- medel	Utan studie- medel
Andel som svarat Nej	88,8	87,9	91,1	91,6	84,7	91,9	90,0	78,8	70,1	74,8	77,6	63,4

Tabell 3.20 visar att en lägre andel av de vuxenstuderande födda i utlandet, skulle klara av en utgift på 15 000 kr jämfört med dem födda i Sverige. Variationen inom gruppen vuxenstuderande som var födda i utlandet är relativt liten sett till kön, ålder och studienivå. De som var födda i utlandet som studerade på eftergymnasial nivå uppgav i större utsträckning att de skulle klara av en sådan oförutsedd utgift.

Tabell 3.21 Hur stora utgifter har du för ditt boende? Procent

	Födda i utlandet Vuxenstuderande										Födda i Sverige Vuxenstuderande	
	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Gym- nasie- nivå	Grund- skole- nivå	Med studie- medel	Utan studie- medel	Efter- gymn. nivå	Med studie- medel	Utan studie- medel
Svarat fel på frågan	0,3	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	1,0	0,3	0,6	0,0	0,6	2,2
Ingen utgift	11,1	9,8	12,4	10,7	10,0	9,5	12,3	10,1	12,3	17,7	11,6	5,6
1–999 kr	3,1	4,5	7,4	5,4	0,3	4,6	2,6	4,0	2,4	3,5	5,1	1,2
1 000–1 999 kr	6,0	1,0	2,2	3,0	6,4	4,2	2,9	5,3	1,3	6,9	5,8	5,6
2 000–2 999 kr	6,3	8,4	11,4	3,1	9,4	9,7	3,9	8,0	3,9	15,3	9,2	3,4
3 000–3 999 kr	10,2	13,2	11,0	14,3	8,1	10,8	9,5	10,3	13,9	17,8	25,9	6,6
4 000–4 999 kr	17,5	20,8	16,8	19,7	18,0	14,5	20,3	15,8	26,7	8,2	22,4	15,5
5 000–5 999 kr	15,3	18,5	15,8	16,4	16,5	16,1	16,7	16,0	17,3	12,1	8,8	40,0
6000 kr eller mer	30,3	23,8	23,1	26,9	31,2	30,5	30,9	30,1	22,2	18,5	10,7	19,9
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Den högsta andelen av de vuxenstuderande som var födda i utlandet hade en boendekostnad på 6 000 kr eller mer. Det skiljer sig mot de vuxenstuderande som var födda i Sverige, som hade den högsta andelen i intervallet 3 000–4 999 kr.

Boendekostnaden ökar i åldersklasserna, vilket är logiskt. De yngsta har högre andelar som inte har något utgift för boendet. En högre andel av kvinnorna jämfört med männen har uppgett den högsta boendekostnaden, 6 000 kronor eller mer. Vid jämförande mellan de vuxenstuderande födda i utlandet och de på eftergymnasial nivå syns att de vuxenstuderande har högre boendekostnader. De studerande på eftergymnasial nivå är troligtvis yngre, vilket kan förklara att hela 18 procent av dem saknar utgift för boende. Av tabell 3.18 framgår också att andelen som tog med kost och logi hos föräldrar bland sina försörjningskällor var högre bland de utlandsfödda på eftergymnasial nivå.

Arbete parallellt med studierna

Många studerande med studiemedel har arbetsinkomster parallellt med studierna. Skiljer det sig mellan vuxenstuderande födda i utlandet och vuxenstuderande födda i Sverige och mellan vuxenstuderande och studerande på eftergymnasial nivå?

Tabell 3.22 Arbetar du parallellt med dina studier? Procent

	Födda i utlandet Vuxenstuderande										Födda i Sverige Vuxenstuderande	
	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Gym- nasie- nivå	Grund- skole- nivå	Med studie- medel	Utan studie- medel	Efter- gymn. nivå	Med studie- medel	Utan studie- medel
Andel som svarat "Ja"	24,4	32,5	40,1	26,2	22,3	25,8	16,7	23,2	36,4	44,0	33,8	57,4

De vuxenstuderande som är födda i utlandet arbetar i mycket mindre utsträckning än de vuxenstuderande som är födda i Sverige. Skillnaderna är stora även inom gruppen födda i utlandet. Hela 40 procent av de yngre arbetade parallellt med studierna, medan endast 22 procent i den äldsta gruppen gjorde det. Endast 17 procent av de vuxenstuderande födda i utlandet på grundskolenivå arbetade, medan 44 procent av de som läste på eftergymnasial nivå gjorde det.

2.5 Studiesocial situation

I detta kapitel redovisas resultat hämtade från CSN:s administrativa system och enkäten om de studerandes ekonomiska och sociala situation med fokus på de utlandsföddas studiesociala situation.

Studieresultat och veckogränser

För att få fortsatt studiemedel måste den studerande ha klarat av visst mycket av de tidigare studier som han eller hon haft studiestöd för. Uppfylls inte kraven kan CSN avslå ansökan om fortsatt studiestöd.

Tabell 3.23 Andel och antal utländska medborgare som fått avslag på grund av bristande studieresultat fördelat på utbildningens nivå, andra halvåret 2008, andel i procent

	Grundskole-/ gym- nasienivå	Eftergymnasial nivå
Andel som fått avslag	1,6	2,4
Antal personer	214	140

De studerande på eftergymnasial nivå har en högre andel avslag på grund av bristande studieresultat jämfört med dem som ansökte om studiemedel för vuxenstudier under höstterminen 2008. Jämfört med samtliga på eftergymnasial nivå ligger de utländska något högre i avslagsfrekvens än de svenska medborgarna. Bland studerande på grundskole- och gymnasienivå är förhållandet det omvända. Av alla vuxenstuderande fick 2,7 procent avslag på grund av bristande studieresultat under läsåret 2007/08²⁹ mot endast 1,6 procent av de utländska medborgarna höstterminen 2008.

Uppgifterna i tabell 3.23 är framtagna i maj 2009 ur CSN:s registerdata för andra halvåret 2008. En brist i CSN:s registerdata är att resultatet visar det medborgarskap personerna hade när utsökningen gjordes, inte den period som avses. Det innebär att de som bytt till svenskt medborgarskap sedan höstterminen 2008 inte finns med i utsökningen. I den longitudinella studien hade 80 procent av de som var utländska medborgare år 2003 inom fem år blivit svenska medborgare. Det tyder på att inom ett år kan 15–20 procent ha bytt medborgarskap. Samma brist finns i tabell 3.24 nedan. "Utländska medborgare" i dessa två tabeller är inte samtliga som var utländska medborgare under de aktuella perioderna, utan inkluderar endast de som inte bytt medborgarskap när utsökningen gjordes. Tabellerna kan dock ge en indikation om situationen

²⁹ Se tabell 2.16 i *Vuxenstuderandes ekonomiska och sociala situation, del 2, Vuxenstuderande – Resultat och analys*.

för utländska medborgare, men bristerna bör tas i beaktande vid jämförelse med kommande tabeller tagna från enkäten, där uppgifterna baseras på respondenternas egna uppgifter om de är födda i utlandet eller i Sverige.

En annan grund för avslag är om veckorna med studiemedel på en viss studienivå tagit slut – det som kallas längsta tid.

Tabell 3.24 Andel utländska medborgare i procent som fått avslag på grund av reglerna om längsta tid, andra halvåret 2008.

	Grundskole- nivå	Gymnasie- nivå	Eftergymnasial nivå
Helt avslag	0,8	0,1	0,0
Delvis avslag	3,0	0,7	0,4

Andelen studerande som har fått helt och delvis avslag på grund av reglerna om längsta tid är högst bland studerande på grundskolenivå. Vid både helt och delvis avslag och oavsett studienivå ligger de utländska medborgarna under höstterminen 2008 dock lägre i andel avslag på grund av längsta tid jämfört med samliga studerande läsåret 2007/08.³⁰

Tidigare i detta kapitel, under Typ av beslut, visades att de utländska medborgarna hade högre andelar avslag än de svenska medborgarna i snitt på samtliga studienivåer. Fördelningen på avslagsgrunderna om studieresultat och längsta tid visar att det inte är på dessa grunder de utländska medborgarna får sina avslag i högre utsträckning än de svenska (dock jämförs siffror för olika tidsperioder).

Upplevelse av studieframgång

De utländska vuxenstuderande hade lättare än de svenska att uppnå goda studieresultat enligt CSN:s registerdata. Speglar sig detta i enkätsvaren i hur de som är födda i utlandet upplever att de lyckas med studierna? Och vad fick dem att börja studera? Skiljde sig deras svar i enkäten mot de som är födda i Sverige?

Tabell 3.25 Upplever du att du lyckas med dina studier? Procent

	Födda i utlandet Vuxenstuderande										Födda i Sverige Vuxenstuderande	
	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år och äldre	Gym- nasie- nivå	Grund- skole- nivå	Med- studie- medel	Utan studie- medel	Efter- gymn. nivå	Med studie- medel	Utan studie- medel
Ja, helt	56,8	51,7	41,7	55,1	60,6	59,2	52,5	57,5	49,6	49,1	47,9	49,1
Ja, delvis	42,3	45,8	54,5	43,7	38,7	40,3	46	41,5	48,1	48,5	50,2	47,2
Nej	0,9	2,6	3,7	1,2	0,6	0,6	1,4	1,0	2,4	2,4	1,3	2,8
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

De vuxenstuderande som var födda i utlandet upplevde i större utsträckning än de vuxenstuderande födda i Sverige att de helt lyckats med studierna. Det skiljer inte mycket mellan grupperna vad gäller de som upplever att de inte lyckades med studierna. Där sticker dock vuxenstuderande födda i utlandet som var 24 år eller yngre ut, då hela 3,7 procent av dem svarat nej på frågan om de upplever att de lyckas med studierna. Omvänt är också de äldre de som har högst andelar som upplever att de helt lyckas med studierna.

Av de studerande födda i utlandet var det en högre andel av de som bedrev vuxenstudier än de som studerande på eftergymnasial nivå som svarade att de upplever att de helt lyckas med studierna. Det stämmer överens med vad CSN:s registerdata visade angående andelen avslag på

³⁰ Se tabell 2.20 i *Vuxenstuderandes ekonomiska och sociala situation, del 2, Vuxenstuderande – Resultat och analys*.

grund av studieresultat, där de studerande på eftergymnasial nivå låg högre i andel avslag än de vuxenstuderande.

Tabell 3.26 Varför började du studera på nuvarande nivå? Procent
Andel respondenter som svarat "stämmer till stor del" eller "stämmer helt"

	Födda i utlandet Vuxenstuderande			Födda i Sverige Vuxenstuderande			Födda i utlandet
	Samtliga	Med studie- medel	Utan studie- medel	Samtliga	Med studie- medel	Utan studie- medel	Efter- gymnasial nivå
För att det var självklart att börja studera	66,6	65,6	69,1	40,6	39,1	46,8	68,5
För att öka mina chanser att få ett framtida arbete	93,7	94,1	92,4	84,0	83,2	86,9	91,9
För att kunna söka vidare till högre studier	66,7	64,5	72,1	58,9	61,0	49,8	22,2
För att få ekonomiskt medel t.ex. studiemedel så att jag kan försörja mig	20,8	24,4	11,2	9,1	9,6	7,1	6,3
För att det krävs utbildning för det yrke jag vill ägna mig åt	81,3	82,0	79,4	79,9	77,5	88,9	92,5
För att jag ska bli mer allmänbildad och få större kunskaper	78,8	79,9	75,8	65,4	64,4	69,4	67,1

Det skiljer mycket mellan svaren från de vuxenstuderande som är födda i utlandet och svaren från dem som är födda i Sverige. Alternativet För att det krävs utbildning för det yrke jag vill ägna mig åt, är lika frekvent i båda grupperna, men i övrigt är skillnaderna stora. Störst skillnad mellan grupperna gäller alternativen För att få ekonomiskt medel... och För att det var självklart att börja studera. Skillnaderna förstärks ytterligare vid jämförelse mot de som är födda i utlandet på grundskolenivå.

De studerande födda i utlandet ligger högre i andelar på samtliga alternativ, vilket innebär att de i svaren generellt angett fler alternativ än de som är födda i Sverige.

Möjlighet att kombinera studier och privatliv

Finns det någon skillnad i livssituationen och möjligheter att genomföra sina studier i normal takt och med goda resultat mellan de som är födda i utlandet och de som är födda i Sverige?

Tabell 3.27 Hur upplever du din studiesituation utifrån möjligheter att kombinera dina studier med ditt privatliv? Procent

	Födda i utlandet Vuxenstuderande										Födda i Sverige Vuxenstuderande	
	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Gym- nasie nivå	Grund- skole- nivå	Med studie- medel	Utan studie- medel	Efter- gymn. nivå	Med studie- medel	Utan studie- medel
Svarat fel på frågan	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Mycket dålig	8,0	8,3	7,7	9,7	6,6	9,0	7,6	9,0	5,9	15,3	6,4	13,0
Dålig	12,6	11,9	14,9	11,4	12,4	14,7	11,9	13,9	8,5	17,4	12,5	11,0
Varken eller	30,6	36,0	28,3	29,1	36,9	28,8	29,6	29,5	39,1	36,0	30,5	23,2
Bra	33,9	30,2	31,8	35,4	30,6	35,4	28,4	33,0	32,4	18,3	25,5	26,9
Mycket bra	14,8	13,6	17,3	14,3	13,4	12,1	22,2	14,6	14,1	13,0	25,1	25,9
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

I enkäten ställdes frågan om hur studiesituationen upplevdes utifrån möjligheter att kombinera studierna med privatlivet. Skillnaderna mellan de vuxenstuderande som var födda i utlandet och de som är födda i Sverige var små sett till de negativa svarsalternativen. De som är födda i Sverige har dock högre andelar som svarat Mycket bra medan de födda i utlandet i större utsträckning svarat Bra och Varken eller. De studerande födda i utlandet på eftergymnasial nivå hade hög andel svar på Mycket dåligt. Deras andel på detta svarsalternativ var betydligt högre

jämfört med samtliga på eftergymnasial nivå där andelen som svarat Mycket dåligt var 6 procent.³¹

Denna fråga i enkäten visar möjligtvis att de som är födda i utlandet jämfört med de som är födda i Sverige i lägre utsträckning valt svarsalternativet Mycket bra om sina möjligheter att kombinera studier och privatliv, men att det inte skiljer sig nämnvärt i andelar som hade svårt att kombinera detta bland de vuxenstuderande.

Välmående

I enkäten fick respondenterna besvara frågor om hur de upplevde sitt hälsotillstånd, hur de såg på framtiden och om de blivit negativ särbehandlade. Finns det skillnader i svaren mellan de som är födda i utlandet och i Sverige och mellan olika studienivåer på dessa frågor?

Tabell 3.28¹ Hur bedömer du ditt allmänna hälsotillstånd i dag? Procent

	Födda i utlandet Vuxenstuderande									Födda i Sverige Vuxenstuderande		
	Samt- liga	Kvinna	Man	24 år och yngre	25–34 år	35 år och äldre	Med studie- medel	Utan studie- medel	Efter- gymn. nivå	Samt- liga	Med studie- medel	Utan studie- medel
Svarat fel på frågan	0,9	1,0	0,9	2,0	0,4	1,0	1,2	0,4	0,0	0,8	1,0	0,0
Mycket bra	11,1	7,9	18,5	12,9	12,2	9,4	9,3	15,8	17,2	10,0	10,2	9,6
Bra	36,8	35,3	40,1	33,3	37,6	37,4	34,0	43,7	40,0	31,4	29,9	36,5
Ganska bra	36,3	39,9	28,0	31,4	32,2	42,3	39,6	28,0	30,8	38,1	40,2	31,2
Ganska dåligt	10,2	11,5	7,2	13,2	12,5	6,8	10,6	9,2	11,9	14,4	14,4	14,2
Dålig	3,9	4,3	3,2	7,2	4,0	2,6	4,6	2,3	0,1	4,6	3,8	7,2
Mycket dåligt	0,7	0,1	2,0	0,0	1,1	0,5	0,7	0,7	0,0	0,7	0,5	1,4
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Frågans svarsalternativ fördelade på grundskole- och gymnasienivå finns i bilagan till denna rapport.

Av de vuxenstuderande som var födda i utlandet uppgav 84 procent att deras hälsotillstånd var Mycket bra, Bra eller Ganska bra. Skillnaden är inte stor jämfört med vuxenstuderande födda i Sverige som bedrev vuxenstudier, där motsvarande siffra är 80 procent. Mest nöjda med sitt hälsotillstånd av de vuxenstuderande som var födda i utlandet, var åldersgruppen 35 år eller mer, där 89 procent angett Mycket bra, Bra eller Ganska bra. Minst nöjda var de vuxenstuderande som var födda i Sverige och som inte hade studiemedel. Närmare 23 procent av dem uppgav att hälsotillståndet var Ganska dåligt, Dåligt eller Mycket dåligt. Av dem som var födda i utlandet och bedrev vuxenstudier var det åldersgruppen 24 år och yngre som hade den högsta andelen som inte mådde bra. Drygt 20 procent av dem valde något av alternativen Ganska dåligt, Dåligt eller Mycket dåligt.

³¹ Se tabell 2.21, gruppen ”Högskola med stöd” i *Vuxenstuderandes ekonomiska och sociala situation, del 2, Vuxenstuderande – Resultat och analys*.

Tabell 3.29 Hur bedömer du din hälsa i dag jämfört med innan du började studera på nuvarande nivå?¹ Procent

	Födda i utlandet Vuxenstuderande								Födda i Sverige Vuxenstuderande		
	Samt- liga	Kvinna	Man	Gym- nasie- nivå	Grund- skole- nivå	Med studie- medel	Utan studie- medel	Efter- gymn. nivå	Samt- liga	Med studie- medel	Utan studie- medel
Svarat fel på frågan	0,1	0,1	0,0	0,0	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Mycket bättre	11,0	10,5	12,3	8,3	17,4	11,0	11,0	6,9	13,7	14,1	12,3
Något bättre	21,4	22,4	19,2	21,0	25,3	22,5	18,5	8,0	23,0	25,9	12,9
Densamma	47,8	47,1	49,5	47,9	43,1	46,5	51,2	39,1	40,1	36,6	52,0
Något sämre	18,4	18,8	17,5	21,3	12,7	18,4	18,5	43,3	18,4	18,0	20,0
Mycket sämre	1,2	1,1	1,5	1,6	1,2	1,5	0,7	2,7	4,8	5,3	2,8
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Frågans svarsalternativ fördelade på åldersgrupper finns i bilagan till denna rapport.

På frågan hur de bedömde hälsans förändring jämfört med innan de började studera var andelen högre bland de vuxenstuderande som var födda i Sverige som till 37 procent svarat Mycket bättre eller Något bättre, jämfört med 32 procent för de vuxenstuderande som var födda i utlandet. Det var en högre andel studerande födda i utlandet än studerande födda i Sverige som ansåg att hälsan var densamma.

Inom gruppen födda i utlandet var studerande på grundskolenivå de som till största delen ansåg sig ha förbättrat hälsan, 43 procent. De studerande på eftergymnasial nivå hade en mycket högre andel som ansåg att hälsan försämrats än som ansåg att den förbättrats. Hela 46 procent bedömde en försämring, medan endast 15 procent ansåg att hälsan förbättrats. Samma tendens finns för samtliga studerande på eftergymnasial nivå³² även om de födda i utlandet på den studienivån hade en mer negativ syn på hälsans förändring.

Av de vuxenstuderande ansåg de som var födda i utlandet i större utsträckning att hälsotillståndet var detsamma före som under studierna, medan de födda i Sverige i större utsträckning såg både positiva och negativa förändringar. Studerande på grundskolenivå var den grupp som i störst utsträckning ansåg att hälsan hade förbättrats under studietiden medan studerande på eftergymnasial nivå i störst utsträckning svarade att hälsan hade försämrats.

På enkätfrågan Upplever du att du har en ljus framtid? är skillnaderna ytterst små mellan studerande födda i utlandet och studerande födda i Sverige, samt inom gruppen födda i utlandet. Det är dock övervägande positiva svar, då 84 procent ser ljust på framtiden.

³² Se tabell 2.23, gruppen ”Högskola med stöd” i *Vuxenstuderandes ekonomiska och sociala situation, del 2, Vuxenstuderande – Resultat och analys*.

Negativt särbehandlad

I CSN:s enkät fanns frågor med som berörde negativ särbehandling. Hur var upplevelse bland de födda i utlandet?

Tabell 3.30 Upplever du att du blivit negativt särbehandlad i samband med dina studier? Procent

	Födda i utlandet Vuxenstuderande									Födda i Sverige Vuxenstuderande		
	Samt- liga	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25– 34 år	35 år eller äldre	Med studie- medel	Utan studie- medel	Efter- gymn. nivå	Samt- liga	Med studie- medel	Utan studie- medel
Nej	86,1	87,2	83,5	80,4	89,4	84,9	88,4	80,3	87,1	92,8	93,2	91,3
Ja, på grund av kön	0,5	0,3	0,8	0,0	1,0	0,1	0,3	1,0	2,3	1,8	1,4	3,2
Ja, på grund av etnisk tillhörighet	5,1	5,2	4,9	11,8	4,3	3,2	4,0	7,8	5,2	0,0	0,0	0,0
Ja, på grund av sexuell läggning	0,1	0,0	0,5	0,0	0,3	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ja, på grund av funktionshinder	0,2	0,3	0,1	1,1	0,1	0,0	0,1	0,6	0,2	1,7	1,7	1,8
Ja, på grund av ålder	2,5	2,3	3,1	4,4	1,1	3,2	2,8	1,9	0,5	1,8	1,7	2,3
Ja, på grund av religion eller trosuppfattning	1,7	1,0	3,4	2,5	2,0	1,2	1,0	3,6	1,9	1,0	0,8	1,8
Ja, på grund av annat	1,9	2,1	1,0	1,1	1,6	2,4	2,1	1,3	0,0	3,1	2,3	5,7
Totalt¹	98,1	98,4	97,5	101,3	99,9	95,1	98,7	96,5	97,1	102,1	101,0	106,0

¹ Frågan är en flervalsfråga, varför summan inte blir 100 procent..

På frågan om de upplevde att de blivit negativt särbehandlade i samband med studierna svarade 14 procent av de vuxenstuderande som var födda i utlandet att de hade upplevt detta. Av de födda i Sverige hade 7 procent upplevt negativ särbehandling. Skillnaden återfinns till största delen där orsaken till särbehandlingen var etnisk tillhörighet. Värt att notera är att bland de utlandsfödda som avgett alternativet Ja, på grund av annat, hade en övervägande del av dem skrivit ”på grund av att jag är utländsk” och liknande. Begreppet ”etnisk tillhörighet” var nog för oklart och svårt att förstå vad som egentligen avsågs. Vägs detta in kan hela skillnaden i svaren om särbehandling mellan de som är födda i utlandet och de som är födda i Sverige tillskrivas etnisk tillhörighet.

På frågan om vem de blivit negativt särbehandlad av ligger ”andra studerande” högst bland svaren från de som är födda i utlandet som bedrev vuxenstudier medan ”lärare och handledare” ligger högst bland de vuxenstuderande som är födda i Sverige. Av de vuxenstuderande som är födda i utlandet och som blivit negativt särbehandlade anser 17 procent att de blivit det av CSN.

Källförteckning

Centrala studiestödsnämnden (2008). *Vuxenstuderandes ekonomiska och sociala villkor, del 2 Vuxenstuderande – Resultat och analys*. Sundsvall: Centrala studiestödsnämnden.

Centrala studiestödsnämnden (2008). *CSN:s enkätundersökning av de studerandes ekonomiska och sociala situation*. Sundsvall: Centrala studiestödsnämnden.

Centrala studiestödsnämnden (2008). *Studiemedel – Regler och praxis 2008/09*. Sundsvall: Centrala studiestödsnämnden.

Centrala studiestödsnämnden (2007). *Studiemedel – Regler och praxis 2007/08*. Sundsvall: Centrala studiestödsnämnden.

Centrala studiestödsnämnden (2006). *Studiemedel – Regler och praxis 2006/07*. Sundsvall: Centrala studiestödsnämnden.

Centrala studiestödsnämnden (2008). *Återbetalning – Regler och praxis 2008*. Sundsvall: Centrala studiestödsnämnden.

Skolverket (2007). *Skolverkets lägesbedömning 2007*. Stockholm: Fritzes.

Överklagandenämnden för studiestöd (2009). *Årsredovisning 2008*, Dnr: 2009/00405.033. Härnösand: Överklagandenämnden för studiestöd.

Internetkällor

Kommux – Elever och kursdeltagare, Tabell 3 A: Elever läsåret 2003/04–2007/08, (Senast granskad 2009-01-22), (Hämtad 2009-04-27), Stockholm: Skolverket, <http://www.skolverket.se/sb/d/1642>.

Kommux – Elever och kursdeltagare – Riksnivå, Tabell 5, Kurser med flest deltagare per utbildningsnivå läsåret 2007/08. (Senast granskad 2009-01-22), (Hämtad 2009-05-11), Stockholm: Skolverket, <http://www.skolverket.se/sb/d/1642/a/14615>

Kommux – Elever och kursdeltagare – Riksnivå, Tabell 6: Elevernas ålder läsåret 2003/04–2007/08. (senast granskad 2009-01-22), (Hämtad 2009-04-27), Stockholm: Skolverket, <http://www.skolverket.se/sb/d/1642>.

Kommux – Elever och kursdeltagare – Riksnivå, Tabell 7: Elevernas utbildningsbakgrund läsåret 2003/04–2007/08. (Senast granskad 2009-01-22), (Hämtad 2009-04-27), Stockholm: Skolverket, <http://www.skolverket.se/sb/d/1642>

Utbildningsstatistisk årsbok 2009 Tabeller, Tabell 1.3 Befolkningen 16–74 år 2007. Fördelad efter kön, ålder, inrikes/utrikes född och utbildningsnivå. (Publicerad 2008-12-05), (Hämtad 2009-08-19), Statistiska centralbyrån <http://www.scb.se>

Utbildningsstatistik årsbok 2009, Tabeller, Tabell 12.3 Utbildningsbakgrund och elevtimmar under läsåret 2006/07 för elever som deltar i sfi, fördelade efter modersmål. (Publicerad 2008-12-05), (Hämtad 2009-08-19, Statistiska centralbyrån, <http://www.scb.se>

Bilaga

Bilaga 1 Tabeller

Tabeller

Tabell 3.8 a Antal studerande som studerade på gymnasienivå 2003 och andel av dessa som studerade på eftergymnasial nivå åren 2004–2007, andel i procent

Studerande med svenskt medborgarskap										
	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga	Neutralt genomsnitt kön	Neutralt genomsnitt ålder		
2003	18 543	13 183	21 164	5 634	4 928	31 726				
2004	4,9	4,0	5,2	4,0	2,2	4,5	4,4	3,8		
2005	18,8	19,0	21,8	16,0	9,9	18,9	18,9	15,9		
2006	22,8	21,9	26,4	17,6	10,7	22,4	22,3	18,2		
2007	23,0	21,4	27,2	15,6	9,3	22,3	22,2	17,4		

Studerande med utländskt medborgarskap										
	Kvinna	Man	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga	Neutralt genomsnitt kön	Neutralt genomsnitt ålder		
2003	843	462	152	614	539	1 305				
2004	5,1	1,9	9,9	4,2	2,0	4,0	3,5	5,4		
2005	11,9	9,3	18,4	12,5	7,1	11,0	10,6	12,7		
2006	13,5	9,5	23,0	13,7	7,2	12,1	11,5	14,6		
2007	14,0	9,1	20,4	14,0	8,0	12,3	11,5	14,1		

Skillnad svenskt – utländskt medborgarskap			
	Skillnad samtliga	Skillnad kön	Skillnad ålder
2003			
2004	0,5	0,9	-1,6
2005	7,9	8,3	3,2
2006	10,3	10,8	3,6
2007	10,1	10,7	3,2

En generell jämförelse mellan samtliga svenska medborgare och samtliga utländska medborgare som studerade på gymnasienivå 2003 och sedan gick vidare till eftergymnasiala studier visar att andelen svenska medborgare är högre varje år. Störst är skillnaden år 2006 (10,3 procentenheter).

Ett neutralt genomsnitt med hänsyn tagen till att könsfördelningen är ojämn i de båda grupperna påverkar inte resultatet nämnvärt, skillnaden ökar till 10,8 procentenheter mellan de svenska och de utländska medborgarna 2006. När däremot hänsyn tas till att åldersfördelningen är mycket ojämn i grupperna, de utländska medborgarna är avsevärt äldre än de svenska, minskar skillnaden betydligt när det gäller övergången till eftergymnasiala studier under fyraårsperioden. År 2004 är andelen utländska medborgare som går vidare till eftergymnasiala studier 1,6 procentenheter högre än bland de svenska. Åren därefter är andelen svenska medborgare drygt 3 procentenheter högre. Att ålder har stor inverkan på resultatet beror på att det främst är de yngre som läser vidare på eftergymnasial nivå.

Tabell 3.18 forts. totaluppgifter.
Vad av följande använde du dig av för att försörja dig under vårterminen 2007? Procent

	Vuxenstuderande	
	Samtliga födda i utlandet	Samtliga födda i Sverige
Studielån och studiebidrag	28,9	51,9
Endast studiebidrag	46,9	28,8
Bidrag eller lön för studier från arbetsgivare	1,8	3,2
Stipendium	1,6	1,4
Lön	17,7	36,6
Ersättning från a-kassa	1,0	1,2
Sjukpenning/sjukersättning/aktivitetsersättning	1,2	5,1
Aktivitetsstöd	1,9	3,6
Föräldrapenning	4,1	1,9
Barnbidrag	31,4	19,5
Underhållsstöd	9,4	7,8
Försörjningsstöd	6,7	1,1
Ekonomiskt stöd från make/maka, sambo, pojkvän/flickvän	30,9	26,0
Ekonomiskt stöd från föräldrar	4,9	20,9
Kost och logi hos föräldrar	1,9	11,8
Sparade medel	5,5	21,0
Banklån	1,3	1,5
Annat	6,9	3,3
Totalt¹	204,1	246,5

¹ Frågan är en flervalsfråga, varför summan inte blir 100 procent.

Tabell 3.28 forts. utbildningsnivå.
Hur bedömer du ditt allmänna hälsotillstånd idag? Procent

	Födda i utlandet Vuxenstuderande	
	Gymnasie- nivå	Grundskole- nivå
Svarat fel på frågan	1,6	0,2
Mycket bra	9,2	10,6
Bra	34,3	35,5
Ganska bra	39,6	36,9
Ganska dåligt	10,7	11,7
Dåligt	4,0	4,8
Mycket dåligt	0,6	0,3
Totalt	100,0	100,0

Tabell 3.29 forts. Ålder.
Hur bedömer du din hälsa i dag jämfört med innan du började studera på nuvarande nivå? Procent

	Vuxenstuderande födda i utlandet		
	24 år eller yngre	25–34 år	35 år eller äldre
Svarat fel på frågan	0,0	0,1	0,0
Mycket bättre	7,6	12,2	11,2
Något bättre	28,5	16,1	23,9
Densamma	40,6	48,8	49,8
Något sämre	21,2	20,7	15,0
Mycket sämre	2,0	2,0	0,2
Totalt	100,0	100,0	100,0